

KAALEET JA KAAJEET YHDESSÄ LAPSEN PARHAAKSI
Romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päivähoiton
ammattilaisten kanssa

Lidia Gripenberg
Opinnäytetyö, kevät 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Diakoninen sosiaali-, terveys- ja
kasvatusalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Diakonin virkakelpoisuus +
lastentarhaopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Gripenberg, Lidia. Kaaleet ja kaajeet yhdessä lapsen parhaaksi. Romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päivähoidon ammattilaisten kanssa. Helsinki, kevät 2011, 78 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakoninen sosiaalityö suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakoni virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoite on kuvailla suomalaisten romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päiväkodin kanssa. Tutkimuksen avulla etsin vastauksia kysymyksille: Miten kasvatuskumppanuus on rakentunut? Miten kasvatuskumppanuuden periaatteet – kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi – ovat toteutuneet? Miten muut kasvatuskumppanuuteen liittyvät seikat ovat toteutuneet?

Keräsin aineistoa Monikulttuurisuus-opintokokonaisuuden harjoittelun yhteydessä. Harjoittelun suoritin Helsingin Diakonissalaitoksen päiväkeskus Kaalossa, joka on matalan kynnyksen päiväkeskus romaniväestölle. Haastattelin kuutta 24–40-vuotiasta romaniäitiä, joilla on lapsia päivähoidossa. Neljä haastatelluista oli Kaalon kävijöitä, yksi oli Diakonissalaitoksen työntekijä ja yksi romaniystäväni.

Tutkimus on laadullinen. Keräsin aineiston temahaastatteluin. Haastattelussa oli kaksi pääteemaa: Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus ja sen toteutuminen. Aineistoa analysoin teemoittelun avulla. Olennaista teemoittelussa on teorian ja empiiristen tulosten keskustelu.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että päivähoidon kasvatuskumppanuus romanivanhempien kanssa onnistuu yleisesti hyvin ja romanivanhemmat kokevat olevansa tasavertaisia kumppaneita suhteessa. Suurin osa haastatelluista koki, että he eivät tarvitse kasvatusammattilaisten tukea rakentaakseen syvällistä suhdetta omaan lapseensa. Tutkimuksessa nousi esille joitakin kehittämisehdotuksia. Useimmat vanhemmat toivoivat, että päivähoito voisi ottaa huomioon heidän ja lasten toivomuksia hoitopäivän pituuden suhteen sellaisissa tapauksissa, jolloin yksi tai molemmat vanhemmat eivät ole työelämässä. Esille tuotiin myös toivomus, että päivähoidon henkilökunta ottaisi huomioon romanikulttuuriin liittyvät henkilökohtaisen hygienian käytännöt. Tärkeänä nähtiin, että kasvatusammattilaiset tiedostaisivat romanilasten sosiaalisten taitojen ja suomen kielen taidon eroja verrattuna valtaväestölapsiin. Eräässä haastattelussa mainittiin romanikulttuuriin liittyvä väistämivelvollisuuskäytäntö ja sen vaikutukset lapsen ja perheen elämään.

Tutkimuksen tulokset nostavat esille päivähoidonhenkilökunnan kulttuuritietoisuuden tärkeyden laadukkaana kasvatuskumppanuussuhteen rakentamisessa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, romanikulttuuri, laadullinen tutkimus, romanit

ABSTRACT

Gripenberg, Lidia.

Pedagogical partnership with day care professionals: Experiences of Romany mothers 78 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the study was to investigate the experiences of Romany mothers from the pedagogical partnership with day care professionals.

The study was conducted using a qualitative research approach. The research data was collected by semi-structured theme-interviews with two main themes: home and day-care centre cooperation and the practical implementation of pedagogical partnership. Six Romany mothers aged 24 to 40 were interviewed for the study. Four of the interviews were conducted during a period of practical training at drop-in centre Kaalo, a low-threshold unit implementing and developing new models of social work suited to the needs of the Romany population in the Helsinki area. Three of the mothers interviewed were students of Helsinki Deaconess Institute. Furthermore, the data was organized into themes and thereafter analysed.

The results showed that in general the pedagogical partnership of Romany mothers with day care professionals seemed to work well and Romany mothers felt they were treated as equal partners in the relationship. Most of the interviewees felt they did not need the help of early childhood education professionals in order to develop the relationship with their children. However, there were some issues in which improvement was wished: the length of day care in cases when one of the parents was at home, taking into account the cultural demands on personal hygiene, taking into account the difference in language development and social skills of Romany children. Also the cultural custom of an obligation to avoid family members one's family has harmed and its possible effect on a Romany child was mentioned.

As a result of the study, suggestions for developing the multicultural pedagogical partnership at day-care centres concerning Finnish Romany culture were presented. The study concluded that pedagogical partnership of day-care professionals with Romany mothers is generally functioning well. However there seems to be room for improvement by educating day-care professionals concerning Romany culture.

Keywords: day-care, pedagogical partnership, Romany culture, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTUS SUOMESSA	9
2.1 Varhaiskasvatus-käsitteen määritelmä	9
2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja	10
2.3 Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja	11
2.4 Alle kouluikäisten lasten hoitovaihtoehdot Suomessa.....	11
3 KASVATUSKUMPPANUUS	13
3.1. Vanhempien ja ammattilaisten vuorovaikutusluonteen kehitys.....	13
3.2. Kasvatuskumppanuus-käsitteen määritelmä	13
3.3. Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet	14
3.4 Kasvatuskumppanuuden rakentaminen.....	16
3.4.1 Tutustumiskäynti ja aloituskeskustelu	16
3.4.2 Lapsen vastaanotto ja tutustumisvaihe.....	16
3.4.3 Päivittäiset kohtaamiset.....	17
3.4.4 Kasvatuskeskustelut	18
3.4.5 Lapsen erityistuen tilanteet	18
3.5 Kulttuurillinen näkökulma kasvatuskumppanuuteen.....	19
4 ROMANIKULTTUURI JA KASVATUSPERINNE	21
4.1 Suomen romanien historia.....	21
4.2 Romanikulttuuri ja sen erityispiirteet.....	23
4.2.1 Kieli.....	23
4.2.2 Tapakulttuuri	24
4.2.3 Yhteisöllisyys	24
4.2.4 Vanhempien ihmisten kunnioitus ja häveliäisyys	25
4.2.5 Puhtaustavat	26
4.2.6 Pukeutuminen.....	26
4.2.7 Puhtaus- ja häveliäisyysäännöt järjestelmänä.....	27
4.3 Lasten kasvatus	29
4.3.1 Kasvattajat.....	29

4.3.2 Lapsen asema perheessä.....	30
4.3.3 Romanilasten kehitys	30
4.3.4 Kasvatuskumppanuuden erityispiirteitä	31
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
5.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimustehtävä	32
5.2 Metodien valinta	33
5.3 Haastattelut ja haastattelutilanteet.....	35
5.4 Aineiston analyysi teemoittelun avulla	35
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	38
6.1 Kokemukset kasvatuskumppanuuden rakentamisesta	38
6.1.1 Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto	38
6.1.2 Päivittäiset kohtaamiset.....	40
6.1.3 Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet	40
6.2. Kokemukset kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta	42
6.2.1 Kuuleminen	42
6.2.2 Kunnioitus	44
6.2.3 Luottamus.....	45
6.2.4 Dialogi.....	46
6.3. Kokemukset muista kasvatuskumppanuuteen liittyvistä seikoista	48
6.3.1 Vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelu	48
6.3.2 Vanhempien odotukset kumppanuuden toteutumisesta	49
6.3.3 Kokemukset omasta roolista kasvatuskumppanina.....	50
6.3.4 Romanikulttuurin huomioiminen päivähoitossa	51
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
7.1 Kasvatuskumppanuuden rakentuminen	54
7.2 Kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutuminen.....	55
7.3 Muiden kasvatuskumppanuuteen liittyvien seikkojen toteutuminen	57
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	59
8.1 Tutkimuksen onnistuminen ja luotettavuus	59
8.2 Tutkimuksen eettisyys.....	61
9 POHDINTA	63
9.1 Tutkimuksen tulokset	63

9.2 Kirkon romanityö	66
9.3 Oma ammatillinen kehitys	67
LÄHTEET	69
LIITTEET	74
Liite 1 - Sopimus opinnäytetyöstä.....	74
Liite 2 - Teemahaastattelurunko.....	75
Liite 3 - Kasvatuskumppanuuden laatua kuvaavia ilmaisuja.....	76

1 JOHDANTO

Sana ”kaajo” (monikossa kaajeet) on Suomen romanien kieltä ja se tarkoittaa ihmistä, joka ei ole romani. Romani-ihminen on puolestaan ”kaalo” (monikossa kaaleet). Tuttavapiirissäni on paljon romaneita ja siksi kiinnostuin heihin liittyvästä aiheesta. Kanssakäyminen tämän uuden ja omasta näkökulmastani eksoottisen kulttuurin kanssa on mielestäni rikastuttanut ja avartanut paljon elämäkatsomustani. Uskon, että jokaisesta kulttuurista löytyy paljon kaunista ja arvokasta, jos me eri lähtökohdista tulevat ihmiset vain oppisimme elämään yhdessä ja kunnioittamaan toisiamme. Jotta pystyisimme ymmärtämään toista ihmistä ja toista kulttuuria paremmin, on tärkeä tuntea taustat. Siitä syystä opinnäytetyössäni kuvaan lyhyesti myös Suomen Romanien historiaa ja romanikulttuuria.

Viimeisten 30 vuoden aikana Suomi on monikulttuuristunut nopealla vauhdilla. 1980 Suomessa asui 12 843 ulkomaalaista, vuoden 2007 lopussa Suomessa ulkomaalaisten lukumäärä oli 132 600, eli yli 10 kertaa enemmän kuin vuonna 1980. Romanit ovat Suomen vanhin maahanmuuttajaryhmä. He ovat asuneet Suomessa n. 500 vuotta. Siitä huolimatta romanilasten osallistuminen päivähoitoon on suhteellisen nuori ilmiö. Perinteisesti romanit ovat hoitaneet lapsensa kotona kouluikänsä asti.

Romanilasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on tärkeässä roolissa heidän integroitumisessaan yhteiskuntaan myöhemmin. Keskustellessani romaniystävieni kanssa he ovat usein ilmaisseet huolensa siitä, miten heidän lapsensa osaisivat löytää paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa tulevaisuudessa. Tuntemani romanivanhemmat tahtovat, että lapset oppisivat luonnolliseen ja hyvään kanssakäymiseen valtaväestön kanssa menettämättä kuitenkaan omaa etnistä identiteettiään. Tästä syystä monikulttuuriseen päivähoiton onnistumiseen tulisi panostaa ja päivähoiton laatua tulisi kehittää jatkuvasti.

Viime vuosina monikulttuurista kasvatuskumppanuutta on tutkittu kohtuullisen paljon, etupäässä opinnäytetöiden muodossa. Korpela-Rämö (2010) on EU:n Includ-Ed - tutkimushankeen yhteydessä tutkinut vanhempien ja päiväkodin välisen kasvatusvuorovaikutuksen merkitystä maahanmuuttajataustaisten lasten inkluusiolle. Tapani (2009) on

tarkastellut avointa päiväkotitoimintaa monikulttuuristen perheiden tukemisessa Vantaalla. Pelkonen (2007) käsittelee monikulttuurista kasvatuskumppanuutta opinnäytetyössään ”Multicultural partnership in early childhood education: multi-ethnic parents experiencing and improving the partnership between parents and the employees of a day nursery in Helsinki”. Aihetta on tutkittu opinnäytetöiden muodossa myös Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa ja Diakonia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä (Nissinen & Rajaniemi 2007; Maijanen 2007).

Etsiessäni romanikulttuuria ja erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatusta koskevaa tutkimustietoa en löytänyt kovin paljon tuoretta tutkimusta. Löysin opetushallituksen ja muiden tahojen julkaisemia romanikulttuurioppaita päiväkodille, esikoululle, koululle, työnantajille, sosiaali- ja terveyden huollolle jne. Samaan aikaan kun olin suorittamassa tutkimusta syksyllä 2010, Metropolia Ammattikorkeakoulussa on julkaistu samaa tutkimuskohdetta sivuva opinnäytetyö. ”Se rauhoitti mua, et se ymmärsi mua” : Romani-vanhempien kokemuksia perheen ja päiväkodin varhaiskasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta (Mallinen & Nivalainen 2010). Tähän liittyen on tehty myös varhaiskasvattajien kokemuksia käsittelevä opinnäytetyö ”Tuntee ne lapset ja tavat toimia ja pitää niistä kiinni” Romanikulttuurin huomioiminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta (Nissinen & Nurminen 2010).

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on kuvailla suomalaisten romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päiväkodin kanssa. Tutkimuksen tulosten perusteella esitän myös kehitysehdotuksen päivähoidon monikulttuurisuuden kehittämiseksi romanikulttuurin kohdalla. Tutkimuksessa käytän laadullista tutkimusmenetelmää. Olen haastatellut kuutta romaniäitiä, joilla on tällä hetkellä lapsia päiväkodissa, heidän kokemuksistaan yhteistyöstä päivähoidon ammattilaisten kanssa. Idean opinnäytetyön aiheeseen sain Yhteiset Lapsemme ry:n tutkimusohjelmasta. Opinnäytetyö on Yhteiset Lapsemme ry:n tilaama (LIITE 1).

2 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTUS SUOMESSA

2.1 Varhaiskasvatus-käsitteen määritelmä

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus (STAKES, 1.1.2009 lähtien Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL) mukaan varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatusvuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoite on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhempien ja kasvatustilanteiden kiinteä yhteistyö ja kasvatuskumppanuus on edellytys päämäärän saavuttamiseksi ja lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden rakentamiseksi. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus muodostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Kysymyksessä on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen yhteistoiminta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen rooli. Lähtökohtana on kasvatustieteellisiin ja pedagogisiin menetelmiin perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (STAKES 2005, 11.)

Varhaiskasvatus-käsitteen juuret liitetään tavallisesti Fredrich Fröbelin (1782–1852) lastentarha-aatteeseen ja kasvatustieteeseen. Teoreettista perustaa varhaiskasvatukselle on luotu kuitenkin jo 1600-luvulla J. A. Comeniuksen toimesta. Suomessa varhaiskasvatus-käsite on otettu käyttöön 1970-luvun alussa, silloisen päivähoiton henkilöstön koulutussuunnittelun yhteydessä. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean (KM 1974:15) tuoma käsite on yleistynyt vähitellen kattamaan koko Suomen pikkulapsipedagogiikan kentän. (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 13.)

Varhaiskasvatus-käsitteen vakiintuminen päivähoitoalan valtakunnallisissa suunnitelmissa on tuonut myös haasteita. Vaihtoehtoisesti on käytetty esimerkiksi käsitteitä päivähoitokasvatus, pikkulasten kasvatus ja päivähoiton kasvatustoiminta. (KM 1980, 160–165; KM 1981). Varhaiskasvatus-käsitteen luonnetta on myös rajattu niin, että se kattaisi vain yhteiskunnan palvelujärjestelmän tuottaman ammatillisen kasvatus- ja opetuksen (Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999, 20), erottaen kotikasvatuksen omaksi alueeksi. Käytännössä varhaiskasvatuksen eri toteuttamisympäristöjen, kuten kodin, julkisten varhaiskasvatusjärjestäjien ja muiden elämän piirien, merkitys ja osuus ovat

vaihdelleet eri aikoina ja vaihtelevat tänäkin päivänä eri yhteiskunnissa. (Karila, Kinon & Virtanen 2001, 13–14.)

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja

Varhaiskasvatusta ohjataan sekä valtakunnan, että kunnan tasolla. Varhaiskasvatuksen ohjaus kunnissa on monimuotoista ja sitä käsittelevien asiakirjojen nimet eri kunnissa voivat vaihdella. Valtakunnallinen ja kunnallinen ohjaus kytkeytyvät toisiinsa prosessinomaiseen kokonaisuuteen. Valtakunnallinen ohjaus koostuu lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevista laeista ja asetuksista, varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Kunnallinen ohjaus sisältää kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat, kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatiman varhaiskasvatussuunnitelman ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelman. (STAKES 2009, 8–9.)

Laki lasten päivähoitosta (36/1973) annettiin tammikuussa 1973. Laki sisältää mm. säännökset päivähoiton toimintamuodoista sekä säännökset alle kouluikäisten lasten päivähoiton järjestämisestä subjektiivisena oikeutena (STAKES 2009). Päivähoitolakia uudistetaan jatkuvasti vastamaan kehittyvän yhteiskunnan tarpeita. Valtakunnallisen päivähoiton keskeisiksi tavoitteiksi on määritelty päivähoitossa olevien lasten kotien tukeminen näiden kasvatustehtävässä ja lapsen persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen. Päivähoiton tehtävä on tarjota omalta osaltaan lapselle jatkuvat, lämpimät ja turvalliset ihmissuhteet, kehitystä monipuolisesti tukeva toiminta sekä suotuisa kasvuympäristö. Päivähoiton tulee yleistä kulttuuriperinnettä huomioiden sekä lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, tukea lapsen älyllistä, eettistä, esteettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisessa kasvatuksessa on kunnioitettava vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Lapsia tulee kasvattaa yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä ympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 1983 2 a §.)

Suomen valtioneuvoston periaatepäätöksensä 28.2.2002 hyväksymät varhaiskasvatuksen valtakunnalliset periaatteet on koottu Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskuksen laatimaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Työn tuloksena on syntynyt asiakirja nimeltä ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet”. Valtakunnallisen varhaiskasvatus-

suunnitelman tarkoitus on yhdenmukaistaa varhaiskasvatuksen toteuttamista luomalla edellytykset toiminnan yhdenvertaiselle kehittämiselle. Kuntien paikallisten eroavaisuuksien vuoksi kuntakohtaiset strategiset linjaukset otetaan huomioon kunnan omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa. (STAKES 2005, 1–7.) Tämän lisäksi jokaisessa päivähoitoyksikössä luodaan oma varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), jossa huomioidaan sen yksikön toiminnan ja toimintaolosuhteiden ominaispiirteitä.

2.3 Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja

Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohja nojaa kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus 1991) keskeisin arvo on lapsen ihmisarvo. Yleissopimus kattaa neljä yleisperiaatetta: syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Muita Suomen perusoikeussäännöksiin, oikeussäätelyyn ja asiakirjoihin nojaavia lapsen oikeuksia ovat oikeudet turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti, sekä tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti; saada tarvitsemaansa erityistä tukea, sekä oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (STAKES 2009, 12.)

2.4 Alle kouluikäisten lasten hoitovaihtoehdot Suomessa

Alle kouluikäisten lasten hoitovaihtoehdot Suomessa ovat kunnan järjestämä päivähoito, yksityinen päivähoito tai lapsen kotihoito kotihoidon tuella. Kunnallinen päivähoito on yleisin tapa järjestää pienten lasten hoitoa. Kaikilla alle kouluikäisillä Suomessa asuvilla lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoitoon. Lasten kunnalliseen päivähoitoon kuuluvat päiväkodit, perhepäivähoito, asukaspuistojen ohjaajat, avoimet päiväkodit, sekä esiopetus, joka on nykyään maksuton. Subjektiivinen oikeus päivähoitoon alkaa vanhempainrahan päättymisen jälkeen. Lain mukaan päivähoitopaikkaa tulisi hakea vähintään neljä kuukautta ennen hoidon alkamista, kiireellisissä tapauksissa kuitenkin

viimeistään kaksi viikkoa ennen hoidon tarvetta. Päivähoidon maksu määritellään perheen koosta ja tuloista riippuen. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2004, 55–56.)

Kunnallisen ja yksityisen päivähoidon lisäksi varhaiskasvatustoimintapalveluja tarjoavat seurakunnat ja erilaiset järjestöt. Seurakunnat järjestävät monipuolisia toimintamuotoja kuten perhe- ja päiväkerhoja, joiden tarkoitus on tukea lapsen kehitystä ja kodissa tapahtuvaa kristillistä kasvatusta. Järjestöjen paikallisosastot tarjoavat perheille mm. kerhoja, lasten leirejä, kahvilatoimintaa ja muuta toimintaa, missä tavoitteena on edistää lapsiperheiden hyvinvointia ja lasten turvallisuutta. Pitkäaikaisesti sairaalan ympäristössä oleville lapsille, sairaalat järjestävät varhaiskasvatustoimintaa. Sen tavoitteena on tukea lapsen terveiden puolten kehitystä. Kasvatuksesta vastaavat lastentarhanopettajat, askarteluohjaajat, lastenhoitajat, nuoriso-ohjaajat ja seurakunnan lastenhoitajat. (Pietilä-Hella, 2009.)

3 KASVATUSKUMPPANUUS

3.1. Vanhempien ja ammattilaisten vuorovaikutusluonteen kehitys

Kasvatusammattilaisten ja vanhempien vuorovaikutusta on luonnehdittu eri aikakausina erilaisista lähtökohdista. Vuorovaikutuksesta on käytetty eri käsitteitä mm. yhteistyö, tukeminen ja uusimpana kasvatuskumppanuus. Kunakin aikakautena käytetyn käsitteen taustalla ovat käsitykset kodin ja julkisten instituutioiden kasvatusyhteistyön luonteesta sekä yhteistyön eri tahojen asemasta ja vallasta. (Karila 2006, 92.)

Viime vuosikymmeninä on paljon pohdittu kasvatusyhteistyötä tukemisen näkökulmalta. ”Vanhemmuuteen kasvattamisesta” ja ”vanhemmuuden tukemisesta” on tullut lapsen kasvun ja kehityksen ammattilaisten ja asiantuntijoiden yhdistävä teema. Vuoren (2009) mukaan tämä painottaa asiantuntijoiden keskeistä roolia yhteistyössä ja asettaa vanhemmat osaamattomamman ja tietämättömämmän asemaan. (Vuori 2001, 19–23.) Kasvatuskumppanuus on suhteellisen uusi varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien välistä vuorovaikutusta kuvaava käsite. Kasvatuskumppanuus on kuvattu jo vuonna 2002 Valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyissä valtakunnallisissa linjauksissa sekä vuonna 2005 Stakesin valmistamissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 4.)

3.2. Kasvatuskumppanuus-käsitteen määritelmä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan (STAKES 2005, 31) kasvatuskumppanuus-käsite varhaiskasvatuksessa tarkoittaa vanhempien ja kasvatusammattilaisten tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimiseen tukemiseksi. Kasvatuskumppanuus edellyttää osapuolten toistensa kunnioittamista, sekä keskinäistä luottamusta ja tasavertaisuutta. Ensisijaisesti kasvatusoikeus ja -vastuu ovat vanhemmilla, he myös tuntevat lapsensa parhaiten. Kasvatusammattilaisilla on koulutuksen antama tieto ja ammattitaito ja heillä on myös vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisesta. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset lapsen parhaaksi. (STAKES 2005, 31.)

Stakesin Kasvatuskumppanuus-hanke on toteutettu lastenneuvoloissa tehdyn Varhainen Vuorovaikutus-hankeen (VAVU) jatkumoksi päivähoidon ja varhaiskasvatuksen ympäristössä. Kasvatushanke toteutettiin tulosalue- ja palvelurajat ylittävien monialaisten projektien muodossa. Hankkeen tuloksena syntyi opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen ”Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta”. Opas on tarkoitettu varhaiskasvatuksen henkilöstölle, opetus-, sosiaali- ja terveysalan lapsi- ja perhepalveluissa työskenteleville ammattilaisille sekä kaikille kasvatuskumppanuudesta ja sen kehittämisestä kiinnostuneille. (Kaskela & Kekkonen 2006, 4–5.)

3.3. Kasvatuskumppanuutta ohjaavat periaatteet

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuntelu ja kuuleminen ovat keskeisessä roolissa vuoropuhelussa. Kuulevassa suhteessa toiseen ihmiseen on eläytyvää kuuntelemista ja keskittymistä, se sisältää aina läsnäolovaatimuksen. Se jota kuunnellaan, kokee keskustelukumppaninsa aitoa kiinnostusta, empatiaa ja rehellisyyttä. Kuunteleminen edellyttää turvallista ja myönteistä ilmapii-riä. Kuunteleminen vaatii erilaisten tunteiden sietämistä. Kuunteleminen on erityisen haasteellista, jos puhujan asia on syyttävä, negatiivinen tai hän on erimielinen kuulijan kanssa. Kuuntelijalla on silloin kiusaus ruveta puolustautumaan ja kertomaan omia mielipiteitä, jolloin toisen kuunteleminen tyrehtyy. Saarnaaminen, luennoiminen, kritisoi-minen, syytteleminen ja olettaminen ovat vuoropuhelun ”sudenkuoppia”, jotka tukeh-duttavat kuuntelemista. Niiden sijasta olisi parempi käyttää, niin sanottuja ”oven avaa-jia”, jotka viestittävät toiselle valmiutta kuulla, vaikka asia ei olisi miellyttävää tai siitä ollaan eri mieltä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Ihmisen perustarve on tulla hyväksytyksi sellaisena kuin hän on. Kunnioittava asenne toista ihmistä kohtaan ilmenee ajatuksina ja tekoina ja sen merkkinä ovat avoimuus ja myönteisyys. Kunnioituksen puute taas näkyy toisen mitätöimisenä, selän kääntämisenä ja viestittämisenä, että toisella ja hänen sanomisellaan ei ole merkitystä. Kunnioitus mahdollistaa todellisen vuorovaikutuksen syntymisen, jolloin asioita voidaan tuoda esil-le rehellisesti, peittelemättä ja teeskentelemättä. Osoitamme toiselle kunnioitusta puhu-malla ja toimimalla avoimesti ja rehellisesti, merkittävien asioiden salaaminen viestittää kunnioituksen ja arvostuksen puutetta. Erityisesti haasteita kunnioittavan suhteen luo-

miselle tuovat erilaisuuden kohtaaminen, erilaiset perheet, perhekulttuurit, erilaiset arvot jne. Ihmisen on helpompi hyväksyä tuttuja, omiaan tapojaan muistuttavia toimintatapoja, vieraat ja tuntemattomat tavat tuntuvat helposti sopimattomilta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamus rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen perustalle, siihen tarvitaan myös aikaa, vuoropuhelua ja yhteisiä kohtauksia. Useampien vanhempien mielestä, luottamuksen syntymiseen vaikuttaa olennaisesti päivähoiton työntekijän ja lapsen suhteen laatu. Kasvattajan lämmin, sensitiivinen suhde lapseen herättää vanhemmissa luottamusta ja turvallisuuden tunnetta. Merkittävä seikka on myös vanhempien mahdollisuus vaikuttaa hoitoon ja kasvatukseen liittyviin asioihin. Jos päivähoitossa on mahdollista huomioida vanhempien toiveet ja kasvatuskäsitykset, vanhemmat kokevat, että voivat osallistua lapsensa kasvatukseen. Päivittäinen vuoropuhelu lapseen liittyvistä asioista mahdollistaa yhteisen ymmärryksen lapsesta ja luo perustan luottamukselle. On huomioitava, että luottamuksen syntyyn vaikuttavat myös ihmisen aikaisemmat kokemukset samankaltaisista tilanteista. Ihmiset tarvitsevat eripituisen ajan luodaan luottamussuhteen toiseen ihmiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Dialogi syntyy tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen osapuolen asiantuntemus ei ole arvokkaampaa tai merkityksellisempää kuin toisen osapuolen. Dialogisessa vuoropuhelussa on mahdollisuus olla eri mieltä, puhua suoraan ja rehellisesti, koska sitä kannatellaan kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.) Dialogin määritelmä on taito ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Silloin yksilön ottama kanta asioihin ei ole lopullinen, vaan askel lopputulosta kohti. Dialogisessa keskustelussa sovitellaan yhteen erilaisia tulkintoja todellisuudesta ja luodaan yhteistä ymmärrystä. Hyvän keskusteluilmapiirin luominen on edellytys dialogiselle kasvatusilmapiirille. (Isaacs 2001, 39–40.) Työntekijän kosketuspinnalla omaan sisäiseen maailmaansa on merkitystä dialogisen kasvatuskumppanuuden onnistumiselle. Ammattikasvattajan kuuluisi pystyä erottamaan oma elämäntarinansa asiakkaiden lukuisista elämäntarinoista myös emotionaalaisella tasolla. Tämä mahdollistaa sellaistenkin tarinoiden kunnioittavaa kuulemistä, jotka ovat ehkä vastoin työntekijän omia arvoja ja asenteita. (Kekkonen 2004, 85.)

3.4 Kasvatuskumppanuuden rakentaminen

3.4.1 Tutustumiskäynti ja aloituskeskustelu

Luontevin paikka tutustumiselle ja aloituskeskustelulle on usein perheen oma koti. Vanhempien kynnys ilmaista odotuksiaan, pelkojaan ja toiveitaan on kotiympäristössä mahdollisimman matala. Kodin näkeminen myös konkretisoi vanhempien puheita ja sitä kautta työntekijöiden mielikuville jää vähemmän tilaa. Omien tunteiden ilmaisun ja jäsentämisen kautta vanhempi pystyy myös paremmin valmistelemaan lasta tulevaan muutokseen. Aloituskeskustelu käydään ennen päivähoiton aloittamista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41–42.)

Koti on lapselle turvallinen paikka tutustua uuteen aikuiseen. Kasvattajalla on mahdollisuus havainnoida sitä, miten lapsi toimii tutussa ympäristössä sekä miten lapsi toimii yhdessä äidin ja isän kanssa. Aloituskeskustelussa työntekijällä on vastuu tutustumistyöstä lapseen ja perheeseen. Tutustumiskäynnillä luodaan pohja vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan väliselle suhteelle. Tutustumiskäyntiä varten on kehitetty erillinen lomake työntekijän avuksi ja työvälineeksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41–42.)

3.4.2 Lapsen vastaanotto ja tutustumisvaihe

Jatkuvuuden tunne on lapselle tärkeä. Siirtymisen päivähoitoon tulisi tapahtua vaiheittain ja asteittain, jotta jatkuvuuden tunne olisi mahdollista säilyttää. Siitä syystä päivähoiton alkuun kuuluu vanhemman ja lapsen yhteinen tutustumisjakso päivähoitossa (Kaskela & Kekkonen 2006, 43.) Lapsi on perheensä jäsen ja sitä kautta päivähoiton aloitus koskee koko perhettä. Lapsi tulee lapsiryhmän jäseneksi ja samalla hän rakentaa suhdettaan päivähoiton aikuisiin ja työstää erokokemustaan vanhempien suhteen. (Munter 2002, 37–38.)

Sekä lapsi että vanhempi tarvitsevat kasvattajan tukea ja myötätuntoista kannattelua erokokemuksensa prosessoinnissa. Mitä vähemmän lapsi pystyy kertomaan omista tunteistaan ja tarpeistaan, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen tukea. Pieni lapsi on riippu-

vainen aikuisen kyvystä vastaanottaa ja käsitellä hänen tunteitaan ja kokemuksiaan. (Shulman 2001, 167–181.) Kun kasvattaja sanoittaa lapsen tunteita ja kertoo lapselle, mitä tapahtuu ja mitä hän näkee lapsessa tapahtuvan, lapsi saa avun tunteidensa ymmärtämiseen ja hallintaan. Sensitiivinen, lohduttava ja lähellä oleva kasvattaja auttaa lasta kokemaan turvallisuutta ja luo edellytykset lapsen päivähoitoon asettumiselle. Myös vanhemmille on tärkeä kertoa lapsen ikävöimisestä, useimmiten se kertoo lapsen ja vanhemman välisestä kiintymyksestä. Tämä tulkinta on hyvä esittää vanhemmille. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43.)

Joissakin päivähoitoyksiköissä on kehitetty vastuukasvattaja tai niin sanottu omahoitajakäytäntö, jolloin lapselle nimitetty työntekijä auttaa lasta aloitusvaiheessa. Tämä mahdollistaa paremmin lapsen ja perheen yksilöllisen huomioimisen. Usein lapsen äidin ja isän mielikuvien kannattelussa käytetään apuna valokuvia. Valokuvat ja muut kotoa tuodut esineet (esim. peitto, lelu, äidin huivi) helpottavat lapsen ikävää ja auttavat lasta pitämään vanhempiaan mielessään. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.)

3.4.3 Päivittäiset kohtaamiset

Päivittäiset kohtaamiset vanhemman tuodessa tai hakiessa lasta päiväkodista tarjoavat mahdollisuuden yhteisen kasvattajan, vanhemman ja lapsen vuoropuhelun rakentamiselle. On tärkeä, että näissä tilanteissa lapsi on mukana jakamassa kokemuksiaan päivästä, ajatuksiaan ja tunteitaan. Kasvatuskumppanuus ja vuoropuhelu rakentuvat prosessina koko lapsen päivähoiton aikana. Omalla esimerkillään ja myönteisyydellään kasvattaja voi rohkaista vanhempaa puhumaan ja pohtimaan yhdessä lapseen liittyviä asioita tavallisessa arjessa niin kuin pulmallisissakin tilanteissa. Liian ongelmakeskeinen puhe ei tue luottamuksen rakentamista ja aiheuttaa helposti vanhemman varautuneisuutta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.)

Vanhemmalle lapsen hoitopäivään liittyvät muistot ovat arvokasta tietoa. Parhaimmillaan vuoropuhelu on kuulemista puolin ja toisin, lapsen tarinoiden jakamista, josta lapsen tuntemus kasvaa. Lapsesta puhuessa usein sivutaan myös perheen yksityisiä asioita, jotka saattavat olla perheen kannalta hyvin arkaluontoisia ja henkilökohtaisia. Ellei vanhemman ja kasvattajan välille ole syntynyt luottamuksellista ja avointa suhdetta, syntyy

helposti tulkintoja ja oletuksia. Yhdessä ajattelutaito, jossa mielipiteet ovat pikeminkin askeleita lopputulokseen, kuin johtopäätöksiä, on avuksi suhteen rakentumisessa. Kasvattajan ja vanhemman syvenevä luottamuksellinen vuoropuhelu on pidemmällä ajanjaksolla aina lapsen eduksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.)

3.4.4 Kasvatuskeskustelut

Vanhempien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut tarjoavat mahdollisuuden kumppanuussuhteen syventämiseen ja ovat keskeisessä asemassa kasvatuskumppanuuden toteutumisessa (Karila 2005, 49). Yleinen käytäntö on kerran vuodessa käydä seikkaperäisempi keskustelu vanhempien ja kasvatushenkilökunnan välillä lapsen varhaiskasvatuksesta. Ensimmäinen keskustelu yleensä käydään muutaman kuukauden kuluttua päivähoitoon aloittamisesta, tarpeen mukaan voidaan käydä useampia keskusteluja. (Kaskela & Kekkonen 2006, 46.) Jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Suunnitelman toteutuminen tulisi arvioida säännöllisesti. (STAKES 2005, 32).

Varhaiskasvatussuunnitelman mukainen kasvatuskeskustelu on luonnollinen jatko aloituskeskustelulle. Varhaiskasvatussuunnitelmassa luodaan yhteinen ymmärrys vanhempien ja kasvattajien tulkinnoista lapsesta. Kasvatusammattilaisten haasteena on tiedostaa omat uskomuksensa liittyen vanhemmuuteen, kasvatukseen ja hyvään lapsuuteen ja niiden heijastumisen vuorovaikutustilanteisiin. (Karila 2005, 47–49.) Kasvatuskeskustelujen ilmapiiri vaikuttaa olennaisesti kasvatuskumppanuussuhteen laatuun. Myönteinen ja kannustava ilmapiiri edistää luottamuksuhteen rakentamista. Kasvattajan tulisi havainnoida lapsen kehitystä tietoisesti ja systemaattisesti. Mahdolliset huolenaiheet tulisi kertoa vanhemmille havaintoihin perustuen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 46.)

3.4.5 Lapsen erityistuen tilanteet

Tilanteissa, joissa lapsi syystä tai toisesta tarvitsee erityistä tukea, työntekijöiden haasteena on ylläpitää ja vahvistaa vanhempien luottamusta kasvattajien kykyyn ja tahtoon

auttaa lasta ja perhettä. Henkilökunnan tulisi olla tietoinen siitä, millä tavalla vuoropuhelu vaikuttaa vanhempien mahdollisuuksiin tulla osalliseksi lastaan koskeviin asioihin. Avoimet kysymykset antavat vanhemmille tilaa tuoda esille omia näkökulmia. Avoimia kysymyksiä ovat esimerkiksi ne, jotka alkavat sanoilla miten, millä tavalla tai mitä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 47.)

Kasvatuskumppanuus-koulutuksessa kasvattajille opetetaan lapsen ja perheen auttamisen prosessia. Prosessi tarjoaa työvälineitä erityisen tuen tarpeen havainnoimiseksi, tutkimiseksi, ratkaisun etsimiseksi, kasvattajien muutoksen auttamiseksi, sekä tilanteen arvioinniksi. Kun vanhemmat ja päivähoidon kasvattajat yhdessä arvioivat havaintojaan ilman pyrkimystä diagnosointiin, kaikkien havainnot ovat merkityksellisiä. Ammattikasvattaja voi ammattitaitonsa pohjalta selkeyttää ja vahvistaa vanhempien havaintoja ja arvioita. (Heinämäki 2004, 30–31.)

3.5 Kulttuurillinen näkökulma kasvatuskumppanuuteen

Kasvatusvuorovaikutusta voidaan lähestyä lukuisten kulttuuristen tulkintojen avulla. On olemassa erilaisia oletuksia kasvattajien toiminnasta, sekä tulkintoja vanhempien ja kasvatustammattilaisten vuorovaikutuksesta. Tämä moninaisuus on haaste kasvatuskumppanuudelle. Kasvatuskumppanuudessa yhtenä tavoitteena on jaetun ymmärryksen saavuttaminen. Tärkeänä lähtökohtana on ammattilaisen kyky tiedostaa ja pohtia omia tulkintoja ja kulttuurillisia lähtökohtia. Tasavertaisen vuorovaikutussuhteen kulmakivenä ovat työntekijän myönteinen suhtautuminen lapseen sekä vanhemman näkemyksien ja tulkintojen kunnioittaminen. (Alasuutari 2006, 89–90.)

Tietämys eri kulttuureista auttaa ymmärtämään ja kunnioittamaan toista osapuolta käytännön toiminnan tasolla. Toisen kulttuurin arvostaminen ei tarkoita oman kulttuurin ja identiteetin menettämistä. Oma itsensä ja juuriensa tunteminen ja arvostaminen on edellytys toisen kulttuurin aidolle hyväksymiselle ja kunnioittamiselle. Se että päiväkodin lapset ovat lähtökohtaisesti eri kulttuureista, ei automaattisesti tee päiväkodista monikulttuurista. Monikulttuurista varhaiskasvatustoimintaa tulisi rakentaa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. (Paavola & Talib 2010, 226–227.)

Kasvattajia tulisi kouluttaa ja heidän tietojaan ja taitojaan tulisi päivittää jatkuvasti. Kouluttautumisen pitäisi olla keskeisessä roolissa kasvatusyhteistyön kehittämisessä. Sen avulla edistetään myös työyhteisön toimivuutta. Päiväkodin monikulttuuristumisprosessia voidaan seurata dokumentoinnin avulla. Mikäli koulutusta ei ole saatavissa, seurauksena voi olla turhautuminen haasteiden edessä ja luovuttaminen. Kasvattajasta voi tulla ”värisokea”, eli hän näkee kaikki lapset samanlaisina ja uskoo, että lasten ja perheiden taustaa ei tarvitse ottaa huomioon. Värisokeus saatetaan jopa ”julistaa” oikeudenmukaiseksi ja objektiiviseksi suhtautumiseksi lapsiin ja heidän vanhempiinsa. (Paavola & Talib 2010, 234.)

Kasvattajilla saattaa olla voimakkaita ennakoasenteita tiettyä kulttuuria edustavien vanhempien suhteen. Samoin vanhemmilla voi olla ennakonluuloja kasvatushenkilökuntaa kohtaan. Ennakoasenteet saattavat myös toimia itseänsä toteutuvana ennusteena ja sitä kautta vaikuttaa kasvatusvuorovaikutussuhteisiin. Ristiriitojen välttämiseksi on tärkeää ylläpitää jatkuvaa dialogista yhteyttä henkilökunnan ja vanhempien välillä. Eri kulttuureista tulevat vanhemmat useimmiten kertovat mielellään omasta kulttuuristaan, vanhemmat ovat myös oman lapsensa kehityksen asiantuntijoita. Ammattilaisten tulisi vuorollaan kertoa vanhemmille päiväkodin arvoista ja toiminnasta. Toimiva kasvatuskumppanuus luo edellytyksiä lapsen tasapainoiselle kehitykselle. (Paavola & Talib 2010, 234.)

4 ROMANIKULTTUURI JA KASVATUSPERINNE

4.1 Suomen romanien historia

Euroopan suurin ja laajimmalle levinnyt vähemmistö ovat romanit. Euroopassa on yhteensä 10–15 miljoonaa romania. Suomessa arvioidaan asuvan 10 000–12 000 ja

sen lisäksi Ruotsissa 3000–3500 Suomen romania. Sana romani tulee romanikielen sanasta *rom*, joka tarkoittaa ihmistä. (Opetushallitus 2008, 10.) Romaneita asuu koko Suomessa, mutta suurin osa heistä asuu Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Valtaosa romaneista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, helluntaiherätyksen ja muiden vapaiden kristillisten suuntien piirissä on myös uskonnollisesti aktiivisia romaneja. Romaneilla on vahva oma kulttuurinen identiteetti, mutta he tuntevat myös hyvin voimakkaasti olevansa suomalaisia. Suomen kansalaisina romaneilla on täydet kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet. (STM 2004, 3.) Romaneilla on oma lippu ja kansallispäivä 8.4. (Helsingin kaupunginmuseo 2009).

Nykyisen kielitutkimuksen mukaan romanit ovat alkuperäisesti lähtöisin Luoteis-Intian seudulta (Pulma 2006, 14). Suomeen he ovat tulleet 1500-luvulla pääosin Ruotsin kautta. Venäjän kautta on tullut vain pieniä ryhmiä, jotka ovat sulautuneet Ruotsin kautta tulleisiin romaneihin. Romanit ovat Suomen vanhin etninen vähemmistö. (Opetushallitus 2008, 10.) Panu Pulman (2006, 195–202) mukaan Suomen romanivähemmistöä koskeva valtiopolitiikka voidaan jakaa historiallisesti neljään vaiheeseen, joihin sisältyy yhteiskunnan ristiriitaisia pyrkimyksiä toisaalta sulkea romanit yhteiskunnan ulkopuolelle ja toisaalta integroida heidät yhteiskuntaan. Ensimmäinen vaihe ”uteliaisuudesta repression” kesti 1520-luvulta 1600-luvun puoliväliin. Aluksi uusi maahanmuuttajaryhmä otettiin vastaan ystävällisesti ja osoitettiin kiinnostusta heitä kohtaan. Vähitellen suhtautuminen muuttui torjuvaksi sekä kirkon että valtiovallan taholta. (Pulma 2006, 195.) Romaneilta kiellettiin sairaanhoito sekä kaikki kirkolliset toimitukset. Hirttolaki tuli voimaan 1637 ja se antoi luvan tappaa maassa asuvat romanit. (STM 2004, 6.)

Toinen vaihe, ”integraatiopolitiikan alku”, kesti 1600-luvun puolivälistä 1800-luvun puoliväliin. Sen aikana romaniväestö tunnustettiin erityiseksi etniseksi ryhmäksi, ongelmaksi nousi ryhmän elämäntapojen sopimattomuus sääty-yhteiskunnan järjestelmään. (Pulma 2006, 197.) 1800-luvulla, Venäjän vallan aikana valtion tavoite oli romanien sopeuttaminen (STM 2004, 6). Paikallistasolla alkoi tapahtua integraatiota, merkittäviä määriä romaneja alettiin hyväksyä ”omiksi mustalaisiksi” ja tehtiin selvä eroa heidän ja kiertävien romanien välillä (Pulma 2006, 197).

Kolmas vaihe alkoi 1860-luvulla ja jatkui aina 1960-luvulle. Pulman (2006, 198–199) mukaan tämä oli ”etnisen tietoisuuden nousun ja assimilaatiopyrkimysten alun” vaihe. Tämän jakson aikana romanien etnisen ryhmän erityispiirteet yritettiin selittää erilaisilla rodullisilla, geneettisillä ja sosiaalisilla selitysmalleilla. (Pulma 2006, 198–199.) Käytännön tasolla 1900-luvun alkupuolella romanit kohtasivat monentasoisia assimilaatiopyrkimyksiä: lapsia otettiin huostaan ja pakkosijoitettiin, eikä romanikieltä saanut puhua julkisesti. (STM 2004, 21.) Suomen itsenäistymisen myötä 1917 romaneista tuli virallisesti Suomen kansalaisia. Romanien osallistuminen Suomen käymiin sotiin 1939–1945 vahvisti entisestään heidän identiteettiään suomalaisina. Suomen romanit kokevat olevansa ensisijaisesti kansallinen vähemmistö. (STM 2004, 6-7.)

Pulman (2006, 201) mukaan neljäs ”vähemmistöoikeuksien ja etnisen heräämisen ajan” vaihe alkoi 1960-luvulla ja jatkuu edelleen. Vuonna 1956 Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen perustettiin Mustalaisasiain neuvottelukunta, nykyinen Romaniasian neuvottelukunta ja 1996 perustettiin alueelliset Romaniasian neuvottelukunnat läänihallinnon tasolla. Yhdistystoiminta romanien keskuudessa edesauttoi romanikulttuurin ymmärtämistä ja huomioimista valtaväestön keskuudessa. 1970-luvun asuntopolitiikka antoi romaneille mahdollisuuden muuttaa asumaan kuntien ja kaupunkien vuokrahuoneistoihin. Samalla ruvettiin kiinnittämään huomiota romanien koulutukseen ja työllistymiseen. (Opetushallitus 2008, 12–13.)

4.2 Romanikulttuuri ja sen erityispiirteet

4.2.1 Kieli

Romanikieli eli romanes kuuluu indoarjalaiseen kieliryhmään ja romanit puhuvat samaa kieltä eri puolilla maailmaa. Kieli on toisaalta jakaantunut moneen murteeseen. Suomen romanien kielessä on paljon lainauksia suomen ja ruotsin kieleistä. Suomen romanit oppivat kielen ensisijaisesti puheen kautta. (Räty 2002, 78.) Kieli on ollut perinteisesti romaneille tärkeä identiteetin vahvistaja ja yhteisöllisyyden luoja. Sulautumisen politiikka on kuitenkin tähdännyt romanikielen hävittämiseen. Tästä johtuen tänäkin päivänä suurin osa romaneista haluaa pitää kielen vain romanien tietoisuudessa. Romanit kuvaavat suhtautumistaan omaan kieleensä vertaamalla sitä pääväestön suhtautumiseen vuosisataiseen perintöomaisuuteen, jota ei haluta luovuttaa vieraiden haltuun. (Opetushallitus 2008, 16.) Osittain sen seurauksena, pääväestö on mieltänyt kielen jonkinlaiseksi ”salakieleksi” ja usein sen puhumista ei hyväksytty. Aikana jolloin romanit olivat enimmäkseen kiertäviä ja joutuivat turvautumaan elannon ja yösjän saannissa pääväestöön, ehtona oli usein se, että omaa kieltä ei puhuta. (Blomerus 2006, 6–7.)

Kun romanesin puhumista vältettiin, sen käyttö väheni vähitellen, eivätkä nuoret oppineet sitä riittävän hyvin. 1980-luvulla huomattiin, että kieli on vaarassa hävitä ja ryhdyttiin toimenpiteisiin sen elvyttämiseksi. Kieltä alettiin opettaa mm. työllisyyskurssien ohessa, oppimateriaalia romanikielellä julkaistiin Opetushallituksen toimesta mm. romanikielen aapinen ja työkirja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (Kotus) on julkaissut sanakirjoja, Bibliaseura on käännettänyt osia raamatusta romanikielelle. Resurssi-puutteista johtuen kaunokirjallisuutta tai satukirjoja ei ole käännetty romanikielelle. Nykyään romanikielen puhuminen on elpymässä, yleensä romanien kotona puhuma kieli on sekakieltä eli suomenkielen seassa on muutamia romanikielen sanoja. Tavoitteena on että romanikielen käyttö puhekielenä yleistyy ja sen myötä myös luonnollinen oppiminen. (Blomerus 2006, 6–7.)

Romanien käyttämä suomen kieli sekä elekieli eroavat Suomen valtaväestön käyttämistä kielistä. Suomenkieliset sanat ovat samat, mutta niiden tarkoitus on erilainen. Tästä johtuen väärinkäsitykset paljastuvat usein vasta jonkun ajan kuluttua. (Viljanen 2003,

64). Kysymys ei ole romanien puutteellista suomen kielen taidosta, vaan täysin erilaisesta tavasta ilmaista ja käsitteellistää asioita. Esimerkiksi seksuaalisuuteen ja ruumiin toimintoihin viittaavat sanat ja asiakokonaisuudet ovat tabuja, niistä puhutaan kiertoilmaisuin (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 458–459.)

4.2.2 Tapakulttuuri

Romaneilla on oma tapakulttuuri, johon pohjautuu heidän tapansa hahmottaa maailmankuvaansa, ajatella ja elää. Se on sisäistetty elämäntapa, joka mukautuu elinolojen mukaan, menettämättä kuitenkaan tärkeitä perusarvojaan. Romanikulttuuri ei ole suorittamista vaan elämäntapa. Siitä johtuen laajuus ja syvyys, jolla se toteutetaan yksilön elämässä, vaihtelee. (Opetushallitus 2008, 17.) Romanikulttuurin tavat siirtyvät sukupolvesta toiselle, niitä ei ole kirjoitettu erilliseksi normistoksi. Tapakulttuuri on usein nähty eksoottisena ja mystisenä. Käytännössä romanit elävät tavallista arkea, asiat vain tehdään hieman eri tavalla. Romanien tapakulttuurin peruspilarit ovat vanhojen ihmisten kunnioittaminen sekä puhtaus- ja häveliäisyystavat. Monet tavoista muistuttavat läheisesti pääväestön vielä muutamia vuosikymmeniä sitten noudattamia tapoja. Romanikulttuurin tavat koskevat vain romaniyhteisön jäseniä, pääväestöltä ei edellytetä niiden noudattamista. Pääväestön hienotunteisuus on silti toivottavaa. (Väisänen, Florin, Laiti, Laitinen, Lieppinen, Lyra, Markkanen, Valentin & Vihtkari 2007, 14–15.)

4.2.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys ja perheen ja suvun yhteenkuuluvuus on romanikulttuurissa tärkeä. Perinteisesti romaniperhe käsittää lasten ja vanhempien lisäksi isovanhemmat ja myös muita sukulaisia. Ihmisen kuuluu olla lojaali omalle suvulle eikä vain ydinperheelleen. Avioliittoa ei pidetä kovin tärkeänä, usein eletään avoliitossa tai nuoret karkaavat suvustaan asuakseen yhdessä. Nuori jää pohjimmiltaan oman sukunsa jäseneksi. Suvun kunnia on tärkeässä asemassa, suvun välisiä ristiriitoja ratkaistaan omatoimisesti. Esimerkki lojaliteetista sukua kohtaan nähdään myös ns. verikostoperinteessä. Kostoa pyritään välttämään ns. väistämisvelvollisuudella. (Räty 2002, 79.) Käytännössä vahinkoa aihe-

uttanut suku joutuu välttämään vahingon kärsineen suvun jäsenten tapaamista poistamalla paikalta tai vaihtamalla asuinpaikkakuntaa. (Lumberg 2007; Grönfors 2007.)

Yhteisöllisyys ilmenee romanikulttuurissa monella eri tavalla. Yhteisön arvostus ja hyväksyntä on romaneille tärkeää. Yhteisöllisyys on se voimavara, joka tukee romanikulttuurin arvon säilymistä muuttuvassa maailmassa. Yhteisöllisyyteen sisältyy vastuu omaisten hyvinvoinnista ja toimeentulosta. (Blomerus 2006, 9.) Omaisia pyritään autamaan erilaisissa ongelmatilanteissa. Esimerkiksi perheenjäsenen sairastuttua sairaalaan joutunutta lähimmäistä käydään katsomassa suurella joukolla. Näin halutaan tukea sairastunutta ja hänen perhettään. (Räty 2002, 79.) Nykyisin romanien yhteisöllisyys on uhattuna. Kaupungistumisen, mielenterveysongelmien, sekä päihderiippuvuuden vuoksi romani saattaa vieraantua omasta yhteisöstään. (Opetushallitus 2008, 18.)

4.2.4 Vanhempien ihmisten kunnioitus ja häveliäisyys

Vanhojen ihmisten kunnioittaminen on keskeisessä roolissa romanikulttuurissa. Vanhempien ihmisten elämäkokemusta, viisautta ja perimätiedon hallitsemista arvostetaan, ja siksi suuri osa romanikulttuurin käyttäytymistavoista liittyy vanhempien kunnioitukseen. (Räty 2002, 79.) Kunnioitusta osoitetaan puhuttelemalla vanhempia teititellen ja pukeutumalla romanitapojen mukaisesti (Väisänen + ym. 2007, 15). Häveliäisyystavat liittyvät myös vanhempien ja nuorempien romanien välisiin suhteisiin. Käytännössä häveliäisyys näkyy myös siinä, että pariskunnat eivät ole fyysisessä kosketuksessa toisiinsa eivätkä istu vierekkäin vanhempien ihmisten läsnä ollessa. Eri sukupuolta olevat nuoret ja vanhat eivät oleskele kahden kesken, eivätkä istu vierekkäin. Nuoremmat aikuiset eivät käy WC:ssä tai suihkussa samassa huoneistossa tai tilassa, missä on vanhempia ihmisiä. (Opetushallitus 2008, 19.)

Nuoren naisen ja nuoren miehen tulee – romanien omin termein – kunnioittaa ja hävetä itseään vanhempia ihmisiä. Koska häpeäminen on samalla kunnioittamista, sanalla on eri merkitys kun pääväestön suomen kielessä. Sanaa häpeä käytetään myös monikollisena (häpeät), jolloin se tarkoittaa käyttäytymissäntöjä, joilla osoitetaan kunnioitusta itseä vanhempia kohtaan. Tavoitteena on siveellinen, kaino, pidättyvä käytös, johon kuuluvat oikea pukeutuminen ja puhtauden tarkka vaaliminen sekä myös sopimattomien

puheenaiheiden ja sanojen välttäminen. Sopimattomiksi aiheiksi katsotaan kaikki seksuaalisuuteen tai ruumiintoihintoihin välillisestikin liittyvät aiheet ja sanat, kuten häät, vaimo, puoliso, raskaus, syntymä, pienen lapsen ikä jne. Jos näistä puhutaan seurassa, jossa on eri-ikäisiä miehiä ja naisia, nuorten naisten ja miesten kuuluisi poistua paikalta tai peittää kasvonsa kädellään ja kääntyä pois päin. Lasten asema yhteisön hierarkiassa muuttuu iän mukaan, vastasyntynyt on häpeän eli ujostelun ja välttelyn kohde yhdessä äitinsä kanssa. Pikkulapsille opetetaan arkisissa toimissa puhtaussääntöjä, mutta vasta murrosiässä nuorilta vaaditaan romanitapojen noudattamista. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 462–463.)

4.2.5 Puhtaustavat

Romanien puhtaustavat vaikuttavat kaikkiin päivittäisiin toimintoihin. Niillä on merkitystä ruoan ja ruokatavaroiden käsittelyssä, pyykinpesussa, vaatetuksessa, sekä sukupolvien välisessä kanssakäymisessä. Puhtaus on konkreettista ja symbolista, puhdas ja likainen, sopiva ja sopimaton, sekä säädyllinen ja epäsäädyllinen eivät saisi sekoittua keskenään. (Väisänen ym. 2007, 16.) Puhtaudesta huolehtiminen on ollut erittäin tärkeässä asemassa, kun romaneilla ei ollut vielä asuntoja ja he joutuivat elämään alkeellisissä olosuhteissa monien tartuntojen vaarassa. Erityisesti puhtaus koskee kaikkea keittiöön ja ruoanlaittoon liittyvää. Ruokatarvikkeita ja astioita ei laiteta lattioille tai istuimille, astiapyyhkeitä ja muita keittiöön kuuluvia tekstiilejä pestään vain niille varatussa astiassa. Pöytiä, tuoleja ja lattioita pyyhitään eri liinoilla, ei samalla. Käsiiä pestään usein: aamulla pukeutumisen jälkeen, ennen ruokailua tai ruoan käsittelyä ja aina kun tullaan ulkoa sisälle. (Opetushallitus 2008, 19.) Symbolisen puhtaussäännön mukaan lasten ja vanhusten vaatteita pestään erillään, sekä alusvaatteet pestään erikseen kaikista muista vaatteista (Räty 2002, 79).

4.2.6 Pukeutuminen

Näkyvin osa romanikulttuuria Suomessa on romaninaisten puvut, jotka ovat erityisen loistokkaita. Nuoret romanit yleensä valitsevat 16–20 vuoden iässä, haluavatko he pukeutua romanipukuun. (Räty 2002, 78–79.) Siihen asti lapset puetaan samalla tavalla

kuin valtaväestön lapset. Pyrkimyksenä on, että lapset olisivat mahdollisimman hyvin ja siististi puettu. (Opetushallitus 2008, 19.) Puvun mukaan nuori ottaa itselleen velvollisuuden käyttäytyä kulttuurin mukaisesti. Vaikka nuori ei valitsisi romanasua, hänen tulee silti pukeutua ja käyttäytyä säädyllisesti, erityisesti vanhempien romanien läsnä ollessa. (Räty 2002, 78–79.)

Nykyään romaninaisen asu eroaa huomattavasti pääväestön naisten pukeutumisesta. Romaninaisen asu muistuttaa 1800- ja 1900-luvun taiteessa kuvattua suomalaisten talonpoikasnaisten pukeutumistyyliä. Asun kokoonpano on säilynyt, kankaat vain ovat uudistuneet ja uudistuvat jatkuvasti. Romanimiesten puku on myös kulttuurin sanelema. He yleensä käyttävät suoraa, tummia housuja ja pitkähihaista villa- tai puuvillatakkaa. Romaniasu voidaan riisua jos paikalla ei ole muita romaneja tai tilanne, esimerkiksi sairaalaolot tai tehdastyö sitä vaatii. (Väisänen ym. 2007, 18.)

4.2.7 Puhtaus- ja häveliäisyysäännöt järjestelmänä

Puhtausääntöjen noudattaminen on tapa ilmaista romani-identiteettiä. Käsitteiden puhdas–likainen ja kunnia–häpeä sisältö on laajempi kuin pääväestön puhumassa suomen kielessä, ne kytkeytyvät monimuotoiseen ja sosiaalisten ja moraalisten normien verkostoon. Puhtauden ja kunniallisuuden ylläpitäminen on romanina elämisen kriteeri, josta voidaan tinkiä vain poikkeustilanteissa. Käsitteet puhtaus ja puhdas kytkeytyvät paitsi konkreettisesti siistiin ja puhdistettuun myös henkiseen puhtauteen, siveellisyyteen ja kunniallisuuteen. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 460–461.)

Puhdas ja likainen esine, tila ja toiminta pidetään erillään toisistaan. Jos puhdas esine likaantuu, monissa tapauksissa siitä tulee käyttökelvoton, eikä pesu tai muu puhdistus voi sitä korjata. Esimerkiksi romanien asuman talon kellari on käyttökelvoton. Puhtaan ja likaisuutta aiheuttavan toiminnan voi kuitenkin erottaa toisistaan käsien pesulla. Esimerkiksi käsiä pestään aina pukeutumisen jälkeen, koska alusvaatteet ovat pestynäkin ”likaisia”. Kategorioiden puhdas ja likainen taustalla on ihmisruumiin jaottelu puhtaanseen yläosaan ja likaiseen eli epäpuhtaaseen alaosaan, tätä jaottelua on havainnollistettu taulukon avulla. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 460–461.)

Taulukko1. Ihmisruumiin eri alueiden symboliset merkitykset. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 461)

	Ihmisruumis	Sosiaalinen taso	Esineet	Tila	Moraali
Puhdas	pää suu yläruumis	vanhat: mies nainen vainajat	tyyny päähine astiat ruoka pöytä keittiöirtaimisto hevonen hevosen esineet	yläkerta ikkunat keittiö	kunniallinen hyveellinen siveellinen korkeamoraalinen
	kädet	lapset		sauna	
Epäpuhdas	alaruumis jalat genitaalit anaalialueet	nuoret: mies nainen ei-romanit	kengät housut hame alusvaatteet aluslakana	lattia kellari alakerta WC	häpeällinen häväisty kunniaton moraaliton

Puhdas on esine tai tila, joka on välittömässä tai välillisessä kosketuksessa ihmisruumiin yläosan kanssa. Esimerkiksi ruoka, ruoka-astia kuuluu puhtaiden esineiden kategoriaan, vaikka se olisi tiskaamaton. Puhdas-sanan käytössä, kuulijan pitää osata asiayhteydestä ja äänenpainosta erottaa onko kysymyksessä konkreetista vai symbolista (rituaalista) puhtautta. Likainen on myös liattu, puhtaan kategoriaan kuuluva esine tai tila, kuten keittiö, jossa on käyty alusvaatteisillaan tai alakerta, jos nuori on käynyt yläkerrassa. Vesipuhdas on pesty epäpuhdas esine, esimerkiksi pesty matto. Pyykit lajitellaan ensisijaisesti sen perusteella, ovatko ne rituaalisesti puhtaita vai likaisia, eli missä suhteessa pestävät ovat ihmisruumiin ylä- ja alaosaan, sekä kenelle yhteisön jäsenelle ne kuuluvat. Jaottelu pestävien materiaalin perusteella on toissijainen. Rituaalinen puhtaus ja epäpuhtaus koskevat myös romaniyhteisön hierarkkista sosiaalista rakennetta. Korkeimmalla ovat yhteisön ”puhtaimmat” ja kunnioitetuimmat eli vanhat ihmiset, alimpana hierarkiassa ovat nuoret, hedelmällisessä iässä olevat naiset. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 461–462.)

4.3 Lasten kasvatusta

4.3.1 Kasvattajat

Romaniperheen roolijako on selkeä. Mies huolehtii ennen kaikkea perheen toimeentulosta ja on perheen pää. Naisen tehtävä on huolehtia arjen sujuvuudesta, lasten hoidosta, ruoanlaitosta, puhtaudesta ja monesta muusta käytännön asiasta. Joissakin perheissä isovanhemmat osallistuvat aktiivisesti lasten kasvatukseen. Lapsi saattaa viettää jopa enemmän aika isovanhempien kanssa kuin vanhempiensa kanssa. Koska perhe perustetaan usein melko nuorena, isovanhemmatkin ovat nuoria ja heillä on voimia hoitaa lapsenlapsiaan. Muutkin suvun jäsenet kuten sedät ja tädit saattavat osallistua lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Alle kouluikäisten lasten kasvattajana on yleensä ensisijaisesti äiti. Isän kasvatusrooli korostuu lasten astuessa murrosikään. (Opetushallitus 2008, 25–29.)

Kasvatustilanteen ottaminen ja kasvatustilanteena oleminen on hyvin tavallista romanikulttuurissa. Romanilapsi saattaa olla kasvatti omassa suvussa, adoptoituna valtaväestön perheessä tai lastenkodissa. Isoäidit usein ottavat lapsenlapsensa avio- tai avoliiton hajotessa. Vanhempien vankilaan joutumisen tai kuoleman jälkeen lapset annetaan kasvatteiksi sukulaisille. Kunnan viranomaisille ilmoitetaan elatusvastuun siirtymisestä ja lapsilisät osoitetaan lapselle. Jos perheessä on paljon lapsia, joku heistä voidaan antaa kasvatiksi isovanhemmille tai sukulaisille, joilla ei ole lapsia. Romanilapsi saattaa asua useampien sukulaistensa luona ilman, että kokee vanhempiensa hylänneen häntä. (Markkanen 2003, 98.)

Romanit arvostavat lasten kotihoitoa sekä sitä, että perheenäiti hoitaa lapset ja kodin. Joillekin vanhemmille on hyvin tärkeä siirtää omaa kulttuuria lapsilleen ja varjella heitä negatiivisista vaikutuksista. Nykyään naiset osallistuvat työelämään yhä enemmän ja lasten päivähoito on yleistymässä. Lapsi voi saada hoitopaikan myös sosiaalisista syistä. Päivähoidossa ollessaan lapsi elää kahden toisinaan hyvinkin erilaisten kulttuurien välissä. Siksi on tärkeä, että kulttuurierot tiedostetaan ja vanhempien ja kasvatustilanteiden yhteistyö on toimiva. (Luttinen, Pasma, Huttu, Lieppinen, Vihtkari, Pääkkönen, Lindberg & Lindgren 2007, 54.)

4.3.2 Lapsen asema perheessä

Romanien perhe-elämässä lapsilla on tärkeä rooli. Lapsen sukupuolella ei ole kovin suurta merkitystä, sekä tyttöjä että poikia rakastetaan ja heistä huolehditaan. Heillä on myös samanlaiset oikeudet koulutukseen ja omiin harrastuksiin. Vanhin poikalapsi on kuitenkin erityisasemassa. Luultavasti tämä johtuu siitä, että perinteisesti vanhemmalla pojalla on ollut perintöoikeus, sekä velvollisuus huolehtia vanhemmistaan. (Opetushallitus 2008, 27.)

Joissakin romaniperheissä lasten hoito ja huolenpito saattaa ylikorostua. Silloin lasta vahditaan ja hänen tekemisiään tarkkaillaan jatkuvasti. Tämä aiheuttaa helposti suorituspaineita päivähoiton henkilökunnalle. Vanhemmat usein kokevat, että lapseen, hänen toimintaansa ja hänen kanssakäymiseensä muiden lasten kanssa ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. On toivottavaa, että asiaa käsitellään ja vanhemmille kerrotaan millä tavalla lapsista huolehditaan päivähoiton aikana. (Blomerus 2006, 18.)

4.3.3 Romanilasten kehitys

Kasvatusammattilaisten olisi hyvä tiedostaa ja huomioida ne alueet, joissa romanilapsen kehitystaso voi erota ikätovereista. Useimmiten ne ovat hahmottaminen, kielellinen kehitys, hienomotoriikka ja keskittymiskyky. Tarpeen mukaan lapsille tulisi järjestää tukea näiden taitojen kehittämiseksi. Perinteisesti romanikasvatukseen ei kuulu lasten kanssa lukeminen, piirtäminen tai askartelu. Siitä johtuen lapsen hienomotoriset taidot saattavat olla alemmalla tasolla kuin valtaväestön ikätovereilla. Osallistamalla varhaiskasvatukseen lapsi kehittyy nopeasti ja saavuttaa ikätovereittensa tasoa. Kun henkilökunta kannustaa ja rohkaisee lasta, se vahvistaa hänen itsetuntoa ja edesauttaa oppimista. (Opetushallitus 2008, 33.)

Romanilapset viettävät paljon aikaa aikuisten seurassa, joten he saavat runsaasti heille tarpeellista huomiota ja huolenpitoa. Toisaalta sen seurauksena lapsesta saattaa tulla pikkuvanha, joka jo ennen esikouluikää on tietoinen monista aikuisten maailmaan kuuluvista asioista. Jos lapsi ei vietä tarpeeksi aikaa ikäistensä kanssa on mahdollista, että hänen minäkuvansa ei pääse kehittymään tasapainoisesti leikin avulla. Pitkään kotihoi-

dossa olleelle lapselle päivähoiton aloittaminen ja yhdessä toisten lasten kanssa leikkiminen saattaa olla haaste. (Opetushallitus 2008, 29.)

4.3.4 Kasvatuskumppanuuden erityispiirteitä

On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta on aloitteellinen hyvän kasvatuskumppanuuden rakentamisessa. Romanivanhemmille lasten hyvinvointi on tärkeä ja he kokevat päiväkodin yhteydenotot positiivisina. Tutkimusten mukaan he ovat yhteistyöhaluisia, mutta taitoja yhteistyöhön mahdollisesti ei ole riittävästi. Kirjalliset viestit eivät ole luonnollinen yhteydenottotapa romanikulttuurissa, niiden kautta vanhempiin ei välttämättä saada yhteyttä. Yhteistyö saadaan parhaiten aikaiseksi henkilökohtaisella kontaktilla, puhelimitse tai kasvotusten. (Blomerus 2006, 19.)

Useimmiten äiti on yhteydessä henkilökuntaan, mutta lapsen päivähoitoon liittyvistä asioista voi keskustella myös isän kanssa. Ammattikasvattajilta toivotaan rohkeutta puuttua tilanteisiin mahdollisimman pian, jos huomataan että jokin lapsen suhtautumisessa tai käytöksessä herättää huomiota. (Blomerus 2006, 19.) Romanikulttuurissa lapsuus luonnehditaan vapaana aikana, siksi vanhemmat saattavat viedä lasta hoitoon epä säännöllisesti. On tärkeä, että päivähoiton ammattilaiset ja vanhemmat keskustelevat avoimesti odotuksistaan ja sopivat yhteisistä säännöistä. (Luttinen ym. 2007, 54.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimustehtävä

Romanit ovat Suomen vanhin maahanmuuttajaryhmä. He ovat asuneet Suomessa n. 500 vuotta. Siitä huolimatta romanilasten osallistuminen päivähoidon on suhteellisen uusi ilmiö. Perinteisesti romanit ovat hoitaneet lapsensa kotona kouluikänsä asti. Romanilasten menestyksellään osallistuminen varhaiskasvatukseen on tärkeässä roolissa heidän integroitumisessaan yhteiskuntaan myöhemmin. Tämä opinnäytetyö pohjautuu Yhteiset Lapsemme ry:n tutkimusohjelmaan ja on Yhteiset Lapsemme ry:n tilaama. Tutkimustehtävä on:

1. kuvailla suomen romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päiväkodin kanssa.
2. etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:
 - a. Miten kasvatuskumppanuus on rakentunut?
 - b. Miten kasvatuskumppanuuden periaatteet – kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi - ovat toteutuneet?
 - c. Miten muut kasvatuskumppanuuteen liittyvät seikat ovat toteutuneet?

Viime vuosina monikulttuurista kasvatuskumppanuutta on tutkittu kohtuullisen paljon, etupäässä opinnäytetöiden muodossa. Korpela-Rämö (2010) on EU:n Includ-Ed – tutkimushankeen yhteydessä tutkinut vanhempien ja päiväkodin välisen kasvatusvuorovaikutuksen merkitystä maahanmuuttajataustaisten lasten inkluusiolle. Tapani (2009) on tarkastellut avointa päiväkotitoimintaa monikulttuuristen perheiden tukemisessa Vantaalla. Pelkonen (2007) käsittelee monikulttuurista kasvatuskumppanuutta opinnäytetyössään ” Multicultural partnership in early childhood education : multi-ethnic parents experiencing and improving the partnership between parents and the employees of a day nursery in Helsinki”. Aihetta on tutkittu opinnäytetöiden muodossa myös Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa ja Diakonia-ammattikorkeakoulussa Järvenpäässä (Nissinen & Rajaniemi 2007; Maijanen 2007).

Etsiessäni romanikulttuuria ja erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatusta koskevaa tutkimustietoa en löytänyt kovin paljon tuoretta tutkimusta. Löysin opetushallituksen ja muiden tahojen julkaisemia romanikulttuurin oppaita päiväkodille, esikoululle, koululle, työnantajille, sosiaali- ja terveystieteille jne. Pysin hyödyntämään löytämäni tietoa opinnäytetyön romanikulttuuria koskevan osuuden kirjoittamisessa mahdollisimman hyvin. Tämä auttoi sisäistämään paremmin romanikulttuurin tärkeitä periaatteita ja sitä kautta saamaan syvällisemmän kontaktin haastateltaviin. Samaan aikaan kuin olin suorittamassa tutkimusta syksyllä 2010, Metropolia Ammattikorkeakoulussa on julkaistu samaa tutkimuskohdetta sivuva opinnäytetyö. "Se rauhoitti mua, et se ymmärsi mua" – Romanivanhempien kokemuksia perheen ja päiväkodin varhaiskasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta (Mallinen & Nivalainen 2010). Tähän aihepiiriin liittyen on selvitetty myös varhaiskasvattajien kokemuksia yhteistyöstä romanivanhempien kanssa, opinnäytetyössä "Tuntee ne lapset ja tavat toimia ja pitää niistä kiinni" – Romanikulttuurin huomioiminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta (Nissinen & Nurminen 2010).

5.2 Metodien valinta

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän ja sen moninaisuuden kuvaaminen. Pyrkimys on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sekä paljastaa odottamattomia seikkoja. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla ei ole mahdollista saavuttaa objektivisuutta perinteisessä mielessä. Tulokset ovat ehdollisia, johonkin aikaan ja paikkaan rajoitettuja selityksiä. Teorian tai hypoteesien testaamisen sijasta pyritään aineiston monitahoiseen ja yksityiskohtaiseen tarkasteluun, induktiivisen analyysin avulla. Aineiston hankinnassa suositaan metodeja jotka tuovat parhaiten esille tutkittavien näkökulmat ja "äänen". Yleisempiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja dokumentteihin perustuva tieto, niitä voidaan käyttää vaihtoehtoisina, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltynä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 73.) Kohdejoukko pyritään valitsemaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Joustavuus tutkimuksen toteutuksessa on tärkeä, suunnitelmia muokkailaan olosuhteiden mukaiseksi. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2007, 156–160.)

Haastattelu näyttää olevan yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa Suomessa. Haastattelun idea on hyvin yksinkertainen - se on eräänlainen keskustelu, jonka avulla pyritään selvittämään mitä jollakulla on mielessään. (Eskola & Suoranta 1998, 87.) Tutkimustarkoitusta varten tehty haastattelu eli tutkimushaastattelu on systemaattinen tiedonkeruun muoto, jolla on tavoitteet ja jonka avulla pyritään saamaan luotettavia ja päteviä tietoja. Kirjallisuudessa tutkimushaastattelua on jaoteltu moniin ryhmiin sen mukaan, miten strukturoitu ja tarkasti säädelty haastattelutilanne on. Toisessa ääripäässä on täysin strukturoitu eli lomakehaastattelu, jossa etukäteen laaditut kysymykset esitetään tietyssä järjestyksessä. Toisessa ääripäässä on avoin, strukturoimaton, täydellisen vapaa haastattelu, jossa käydään keskustelua jostakin aiheesta tai alueesta vapaasti rönsyillen aihepiirin sisällä. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2007, 203.)

Teemahaastattelu on välimuoto lomake- ja avoimesta haastattelusta, jossa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta ei ole tarkkoja, järjestyksessä esitettyjä kysymyksiä. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2007, 203.) Keskustelu etenee keskeisten teemojen varassa, joten haastattelu on pääosin vapaa tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Tällä tavalla otetaan huomioon se, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Samalla huomioidaan se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 48.)

Teoriataustatiedon valossa teemahaastattelu on sopiva menetelmä kerätä aineistoa tämän tutkimustehtävän suorittamiseen. Toisaalta tutkimuksen lähtökohtana on kirjallisuudessa esitetty taustatieto kasvatuskumppanuudesta vuorovaikutussuhteena. Siinä mielessä on mielekästä sitoa haastattelu tiettyihin teemoihin ja tarkastella miten hyvin teoriaosuudessa esitetyt väitteet vastaavat haastateltavien käytännön kokemuksia. Toisaalta pyrkimyksenä on laadulliselle tutkimukselle ominainen todellisen elämän ja sen moninaisuuden kuvaaminen. Siltä näkökannalta on tärkeää, että haastateltavilla on tilaisuus mahdollisimman vapaasti esittää omia näkemyksiä ja kokemuksia haastattelun teemoista, teoriatiedon rajoittamatta keskustelua.

5.3 Haastatellut ja haastattelutilanteet

Keräsin aineiston ollessani harjoittelussa Monikulttuurisuus-opintokokonaisuudessa. Haastattelin kuutta romaniäitiä, joilla on lapsia päivähoitossa. Harjoittelun suoritin Helsingin Diakonissalaitoksen päiväkeskus Kaalossa, joka on matalan kynnyksen päiväkeskus romaniväestölle. Neljä haastatelluista oli Kaalon kävijöitä. Yksi oli Diakonissalaitoksen työntekijä ja yksi romaniystäväni.

En valikoinut haastateltavia millään erityisellä kriteerillä. Harjoittelun alussa ilmoitin mahdollisimman monelle opinnäytetyöni aiheesta ja mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Selitin useamman kerran, että keskusteluissa esiinnyttäen täysin anonyymisti. Kokemukseni mukaan romaanit suhtautuvat varovaisesti heidän kulttuuriaan koskeviin tutkimuksiin, pyrkien välttämään mahdollisia väärinkäsityksiä ja kielteisiä seurauksia. Halukkaiden määrä osoittautui juuri riittäväksi tälle tutkimukselle.

Haastateltuna oli 24–40-vuotiaita romaniäitiä, joista neljä oli alle 26-vuotiaita. Kolme heistä opiskeli Helsingin Diakonissalaitoksessa, yksi oli kasvatustieteen ammattilainen. Neljä haastattelua suoritin päiväkeskus Kaalon tiloissa, yksi haastattelu tehtiin haastateltavan kotona ja yksi seurakunnan tiloissa. Kaikille tutkittaville näytin teemahaastattelurungon (LIITE 2) ennen haastattelun alkua ja selitin lyhyesti, mikä on tutkimuksen tarkoitus, sekä avasin haastattelurungossa käytettyjen ammattisanojen ja – ilmaisujen merkitykset. Kolmelle haastatelluista annoin haastattelurungon etukäteen, pari päivää ennen haastattelua.

5.4 Aineiston analyysi teemoittelun avulla

Teemoittelu tarkoittaa, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat haastateltaville yleisiä. Usein ne pohjautuvat teemahaastattelun teemoihin, mikä on myös odotettavissa. Tämän lisäksi tulee tavallisesti esille uusia teemoja, jotka pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien käyttämistä ilmaisuista. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 173.) Teemoittelun onnistuminen edellyttää teorian ja empiiristen tulosten keskustelua. Sen avulla voidaan saada vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Raportoinnissa on tärkeä käyttää sitaatteja sopivassa määrässä. Sitaatit elävöittävät ra-

porttia ja antavat lukijalle mahdollisuuden tarkastella tutkijan tulkintoja. Toisaalta liian runsas sitaattien käyttö saattaa johtaa pelkkään aineiston kuvaamiseen, ilman syvällisempää analyysia. (Eskola & Suoranta 1998, 175–181.)

Tallensin aineiston perinteisille C-kaseteille. Kirjoitin haastattelut tiedostoon lähes sanasta sanaan. Litteroitua tekstiä kertyi 28 sivua. Teemoittelin aineiston seuraaviin teemoihin ja alateemoihin. Teemat pohjautuivat osittain teemahaastattelurunkoon ja osittain kasvatuskumppanuudesta esitettyyn teoriaan.

Kokemukset kasvatuskumppanuuden rakentamisesta

- Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto
- Päivittäiset kohtaamiset
- Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet

Kokemukset kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta

- Kuuleminen
- Kunnioitus
- Luottamus
- Dialogi

Kokemukset muista kasvatuskumppanuuteen liittyvistä seikoista

- Vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelu
- Vanhempien odotukset kumppanuuden toteutumisesta
- Kokemukset omasta roolista kasvatuskumppanina
- Romanikulttuurin huomioiminen päivähoidossa

Analyysia varten numeroin ensiksi haastatteluteemat seuraavasti:

Haastateltavan perustiedot

1 Ikä, koulutus, ammatti, sukupuoli, perhesuhteet?

Kuinka kauan lapsia on ollut päivähoidossa?

Teema 1) Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö

2 Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto

3 Päivittäiset kohtaamiset

4 Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet

Teema 2) Kasvatuskumppanuus ja sen toteutuminen

5 Odotukset kumppanuuden toteutumisesta

6 Vanhemman kokemus siitä otetaanko hänen mielipiteensä huomioon

7 Miten lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tuetaan

8 Miten vanhempi luonnehtii välejään hoitohenkilökunnan kanssa

9 Millainen kumppani vanhempi kokee itse olevansa

10 Mitkä romanikulttuuriin liittyvät asiat vanhemman mielestä pitäisi huomioida paremmin tulevaisuudessa

Taulukko 2. Teemoittelun taulukko

Kokemukset kasvatuskumppanuuden rakentamisesta	
Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto	2 Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto
Päivittäiset kohtaamiset	3 Päivittäiset kohtaamiset
Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet	4 Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet
Kokemukset kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta	
Kuuleminen	6 Vanhemman kokemus siitä otetaanko hänen mielipiteensä huomioon
Kunnioitus Luottamus Dialogi	8 Miten vanhempi luonnehtii välejään hoitohenkilökunnan kanssa Koko aineisto
Kokemukset muista kasvatuskumppanuuteen liittyvistä seikoista	
Vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelu	7 Miten lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tuetaan
Vanhempien odotukset kumppanuuden toteutumisesta	5 Odotukset kumppanuuden toteutumisesta
Kokemukset omasta roolista kasvatuskumppanina	9 Millainen kumppani vanhempi kokee itse olevansa
Romanikulttuurin huomioiminen päivähoidossa	10 Mitkä romanikulttuuriin liittyvät asiat vanhemman mielestä, pitäisi huomioida paremmin tulevaisuudessa

Jokaisesta ”Tulokset” osiossa esiintyvistä teemasta etsin ensin teoriaosuudesta siihen liittyvää teoriatietoa. Sen jälkeen etsin haastattelevien kokemuksia aiheesta lukemalla vanhempien ajatuksia vastaavasta teemasta haastattelussa Teemoittelun taulukon (Taulukko 2) mukaisesti. Erityisen haasteellista oli teeman ”Kokemukset kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta” työstäminen. Tämän teeman alateemoja ei ollut

eritelty omina alateemoina haastattelurungossa, joten luin litteroidun aineiston läpi ja etsin haastateltujen ilmaisuja, jotka kuvasivat kasvatuskumppanuussuhteen laatua (LIITE 3). Olin haastattelun alussa esittänyt jokaiselle vanhemmalle kasvatuskumppanuuden periaatteita. Näytti kuitenkin siltä, että suurimmalle osalle haastateltavista ne olivat liian abstrakteja käsitteitä, ainakin tällä tavalla esitettynä. Joissakin haastatteluissa tein tarkentavia kysymyksiä, kuten ”Kunnioitetaanko sinua vanhempana?” mutta ei kaikissa.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Kokemukset kasvatuskumppanuuden rakentamisesta

6.1.1 Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto

Vanhempien kokemukset päivähoidon aloittamisesta ja kasvatuskumppanuuden alkuvaiheista olivat pääsääntöisesti positiivisia. Tutustumiskäynti lapsen kotona ei ollut toteutunut minkään perheen kohdalla. Aloituskeskustelu oli käyty kaikkien lasten kanssa. Vanhemmat kokivat aloituskeskustelun tärkeänä mahdollisuutena tutustua hoitohenkilökuntaan ja sopia arkirutiineista. Kaikkien lasten kohdalla oli annettu mahdollisuus tutustumisvaiheeseen, jolloin lapsi ja vanhempi saivat vierailta yhdessä päiväkodissa muutaman tunnin ajan useampana päivänä. Kaikki lapset eivät kuitenkaan tarvinneet tutustumisvaihetta. Osa lapsista oli innoissaan päivähoidon aloittamisesta ja he jäivät ensimmäisestä päivästä kokopäivähoitoon mielellään. Vanhemmat painottivat lapsen luonteen merkitystä sopeutumisessa päivähoitoon.

Kaskelan & Kekkosen (2006, 43) mukaan kasvattajan herkkyys lapsen tunteille ja kyky lohduttaa auttavat lasta kokemaan turvallisuutta ja tekevät mahdolliseksi lapsen päivähoidon aloittamisen. Shulmanin (2001, 167–181) mukaan, sekä lapsi että vanhempi tarvitsevat kasvattajan tukea erokipunsa prosessoinnissa. Tämä oli selvästi esillä myös vanhempien puheissa:

...Ne otti oikein avosylin vastaan ja kuuntelivat tosi paljon lapsista niin kun personallisuutta, ottivat selville, että ei ollut mitään massatuotantoa, mennään vain standardien mukaan kun lapsen kuuluu käyttäytyä näin. Ja totta, no se oli tosi ihana tarhaa.... Ne aika paljon myötäili ja ne otti tosi hyvin vastaan, kun ne näki, et mä on nuori äiti ja mulla ei o koskaan ollut lapset missään, ne on ollut aina mulla ”tossa”. Ne otti mua tosi ihanasti vastaan, tiettyä jämäkkyyttä löytyy, mut sitten löytyy mitä--- mä tarvitsinkin, että osaa laskee niistä lapsista irti, kun se on vaikeata äitille, enemmänhän se on äitille vaikeata kun lapsista laskee irti. (Vanhempi 2)

Stakesin ”Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta” -oppaan mukaan omahoitaja käytäntö mahdollistaa lapsen ja perheen yksilöllisen huomioimisen (Kaskela & Kekkonen 2006, 44). Markkasen (2003, 98) mukaan romaniperheille on tavallista ottaa kasvattilapsia. Useimmiten isoäiti ottaa lapsenlapsensa itselleen hoidettavaksi. (Markkanen 2003, 98). Molemmat seikat kuvataan seuraavassa puheenvuorossa. 40-vuotias isoäiti, lapsenlapsensa huoltaja kertoo kokemuksistaan pojan päiväkodin aloittamisesta ja vertailee aikaisempiin kokemuksiin omien lastensa päivähoidosta.

...Siellä oli hirveän hyvin suunniteltu omahoitaja systeemi. Ensin määriteltiin oma hoitaja ja meillä jotenkin syntyi kauhea hyvä kontakti omahoitajan kanssa. Ja pojalla myös, ja poika viihtyi alusta asti tosi hyvin päiväkodissa. Ja mulla ja sillä omahoitajalla syntyi tosi hyvä suhde, mulla oli hirveän helppo jättää poikaa siihen. Mä olin omien lasten kanssa tottunut siihen, että päiväkotia on jotenkin niin ohjattu ja strukturoitu toimintaa. Mutta täällä ne jotenkin keskittyy siihen, ne saattaa istua ja pitää lapsia sylissä, et ei o niin et aina pitää olla joku juttu, se on niin kuin kodinomaisuutta enemmän, mitä pienet lapset oikean tarviikin. (Vanhempi 4)

Vaikka viidellä kuudesta vanhemmista oli hyvin positiivisia kokemuksia kasvatuskumppanuuden muodostamisvaiheista, yksi vanhemmista oli kokenut kulttuurin ja vuorovaikutussuhteen laatuun liittyviä haasteita. Yksi romanikulttuurin peruspilareista on henkilökohtainen hygienia (Väisänen ym. 2007, 14–15). Seuraavassa haastattelupuheenvuorossa erilaiset hygieniäkäsitykset muodostuivat ongelmaksi heti vanhemman ja omahoitajan suhteen rakentamisen alkumetreillä. Isaacsin (2001, 39–40) mukaan dialogisen kasvatustilanteen saavuttamiseksi tarvitaan myönteinen keskusteluympäristö. Tämän perheen kohdalla dialogisuus ei toteutunut alkuvaiheessa.

No, siinä oli vähän semmosta,.. niin kuin kulttuuriero, hän ei ehkä ymmärtänyt mua, mitä mä yritin hänelle sanoa, sille hoitajalle. Sit puhuin siitä, että mä haluaisin, että pojalla olisi omat petivaatteet ja toin ne omat petivaatteet, ne ei oikein siitä tykännyt. Vaikka mä sanoin, että mä ite pesen

ne ja tuon puhtaat ja näin, että se ei olis heitä mitenkään vaivannut, enemmän kun nyt se, et mä tuon puhtaat petivaatteet ja ne on ne omat. Ja siitä mä huomasin, että hän vähän niin kuin närkästyi siitä. Tossa oli vähän, vähän niin kun valtataistelu ehkä. (Vanhempi 6)

6.1.2 Päivittäiset kohtaamiset

Kasvatuskumppanuuden rakentamista käsittelevän kirjallisuuden mukaan päivittäiset kohtaamiset vanhemman tuodessa tai hakiessa lasta päiväkodissa antavat mahdollisuutta vanhempien, lapsen ja henkilökunnan vuorovaikutukselle. Vanhemmalle tiedot lapsen hoitopäivän kulusta ovat arvokkaita. Parhaimmillaan vuoropuhelu toimii tasapuolisesti ja lapsen tuntemus kasvaa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45.) Suurin osa haastattemistani vanhemmista koki, että he saavat tarvitsemansa tiedon lapsen päivästä ja että henkilökunta pystyy kertomaan erityisesti tämän lapsen päivän kuulumisia.

... Joo kyllä,... se toimii joka päivä, et kyllä ne kertoo joka päivä miten päivä on mennyt. Sitten tietysti jos ei o mitään erityistä huomiota ne sanoo et ihan OK päivä, mutta yleensä mä ite kysäsen, että Ok mut miten ruoka, kun se on meille se ehkä vaikein kohta päiväkodissa. (Vanhempi 1)

Erään perheen kohdalla päiväkodin henkilökunta oli liian kiireinen, eikä juuri ehtinyt keskustella vanhempien kanssa. Jotkut vanhemmista kertoivat itse olevansa kiireisiä hakiessaan lapsia päivähoidosta. Tämä saattaa olla yhteydessä siihen, että neljä haastattemistani vanhemmista oli koulutuksessa tai työelämässä. Yksi äideistä oli mielistynyt siihen, että alkukeskustelussa häneltä kysyttiin mitä asioita lapsen päivästä hän halusi tietää. Useimmat vanhemmat totesivat, että tarvittaessa he itse kysyvät yksityisempää tietoa päivän kulusta.

6.1.3 Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet

Karilan (2005, 47–49) mukaan kasvatuskeskustelut ovat luonnollinen jatko aloituskeskustelulle. Varhaiskasvatussuunnitelma perustuu vanhempien ja kasvattajien yhteiseen ymmärrykseen tulkintoihin lapsesta. (Karila 2005, 47–49.) Kasvatusammattilaisilla on pedagoginen tieto ja ammattitaito sekä vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten

luomisesta. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan tiedot, kokemukset ja osaaminen lapsen parhaaksi. (STAKES 2005, 31.)

Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien näkemyksen mukaan kasvat keskustelut olivat antoisia. Äidit arvostivat päivähoiton henkilökunnan ammattitaitoa ja kykyä havainnoida lasta ja tukea lapsen kehitystä. Haastateltavien kertomuksien mukaan kasvat keskusteluissa pyritään saavuttamaan yhteinen ymmärrys lapsen kehitystasosta, kasvatuksen tavoitteista, sekä kasvatustavoitteista.

Ne on ihan hyviä, kyllä ne aika hyvin osaa siellä lukea lasta ja kertoa, minkälainen lapsi esimerkiksi mun poika on ja mistä pitää tukea enemmän. (Vanhempi 6)

Mä on käynyt keskusteluissa heidän kanssa ja mä on siinä aika hyvin tuonut omasta lapsestani tiedot heille. Kasvat keskustelu on kerran vuodessa. Keskustelut on antoisia, tietää vähän mitä siellä talossa tapahtuu, miten lapsi reagoi muihin lapsiin. (Vanhempi 3)

No mä on kokenut ... erittäin hyväks ... tän päiväkodin ja meidän kodin yhteistyön, just näiden VASU keskustelujen kautta mitä käydään näitten eri opettajien, kautta hoitajien kanssa ... meillä kuitenkin on ollut samantlaiset visiot ja näkökulmat sitä lapsen tilanteesta, sitä et missä vaiheessa se kasvu on, että se on mennyt mun mielestäni ihan hyvin meillä, et ollaan oltu samoilla linjoilla, ja ollaan pyritty just sitä, jos päiväkodissa tehdään asiaa tällä tavalla, niin sitä pyritään myös kotona rohkaisemaan, pidetään samaa linjaa ei poiketa siitä. (Vanhempi 1)

Kahdella äideistä oli kokemusta lapsen erityistuen tilanteista. He toivat esille, että asioita on ollut mahdollista käsitellä avoimesti ja rehellisesti. Toinen vanhemmista oli kokenut, että antoisista ja asiantuntevista keskusteluista huolimatta lapsi ei ollut saanut tarvitsemaansa tukea.

Pienemmästä pojasta ollaan puhuttu ennen VASU keskusteluakin, neuvolassa ... onko hänellä ADHD ja nyt puhutaan enemmän siitä mitä mieltä on päivähoiton henkilökunta... Se on ollut oikeastaan iso kynnys laittaa hänet edes päiväkotiin, koska se on niin villi ja hänellä ei o oikein itsesuojeluvaistoo, se ei pysy paikalla ja voi juosta seinää päin. Silloin kun hän aloitti, mä olisi toivonut, et olisin saanut hänelle enemmän apua. Kun mä tiedän, mun veljellä on ADHD, niin hän vei tarhassa oliko se 3-lapsen paikka, se on niin tuttu... hän (poika) on niin pieni vielä, että ei pysty diagnosoimaan. Siinä olisin enemmän halunnut tukea. Itellä oli hirveän rauhaton olo kun aloitin koulua, et miten se pärjää siellä onko sillä naama

mustana kun mä haen sen pois. Kun mä aina joudun sitä vahtimaan 24 tuntia. (Vanhempi 6)

Heinämäen mukaan (2004, 30–31) kasvatusammattilaisten ja vanhempien tulisi yhdessä arvioida havaintojaan lapsesta ilman pyrkimystä diagnosointiin. Kaikkien osapuolten havainnot ovat silloin merkityksellisiä. Päiväkodin ammattilaiset voivat ammattitaitonsa avulla vahvistaa ja selkeyttää vanhempien havaintoja ja arvioita. (Heinämäki 2004, 30–31.) Toinen äideistä näki lapsen kasvatus- ja erityistilanteisiin liittyvät keskustelut mahdollisuutena syventää yhteistyötä kasvatusammattilaisten kanssa. Hän mielellään pohtii kulttuurisia eroja ja niiden seurauksia moniammatillisen tiimin kanssa.

Kun on eri kulttuuriin kuuluva ihminen, se vaatii ihmisestä itsestään, että pystyy puhumaan avoimesti ja rehellisesti asioita lapsen parhaaksi. Että kyllä mä on voinut puhua kulttuurista, kaikista elämän tilanteista. Ja kasvatuskeskusteluissa erityisesti on käyty tilanteita läpi, moniammatillinen keskustelu oli sellanen surumielinen kokemus mulle. Kun ruvettiin näitä tehtäviä tekemään pojan kohdalla, sillä on hirveän paljon miinuksia...Omalta osaltani voin sanoa, että on pystynyt tekemään yhteistyötä niitten (henkilökunnan) kanssa hyvin. Mä on oikeastaan avartanut, tässä pojan hoitopaikassa ja moniammatillisessa kehityskeskustelussa näistä asioista, että ollaan voitu käydä avoimesti ja rehellisesti läpi sitä erilaisuutta ja niitä kulttuurijuttuja tässä asiassa. (Vanhempi5)

6.2. Kokemukset kasvatuskumppanuuden periaatteiden toteutumisesta

6.2.1 Kuuleminen

Vuoropuhelu rakentuu kuuntelun ja kuulemisen perustalle. Kuulevassa suhteessa henkilön läsnäolo on välttämätöntä. Kuulijan pitäisi keskittyä ja eläytyä toisen ihmiseen kertomukseen. Kuunteleminen on tavallista vaikeampaa, jos puhujan asenne on syyttävä, negatiivinen tai puhuja on eri mieltä kuulijan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.) Kokemukset siitä, että kuullaanko vanhempien mielipiteitä ja otetaanko niitä huomioon, olivat vaihtelevia. Useimmat äidit totesivat, että heidän mielipiteensä otetaan huomioon silloin, kun he ovat samaa mieltä henkilökunnan kanssa. Erimielisyyden tullen suhtautuminen saattoi muuttua radikaalistikin.

...Jo, no tietyllä tavalla otetaan huomioon, varsinkin näissä asioissa, mistä yleensä ollaan samaa mieltä. Sen takia se on silloin mun mielestä otettu huomioon kun me ollaan samaa mieltä. Mut nyt kun on tullut se, nyt me ollaan tultu siihen pisteeseen, että me ollaan eri mieltä, nyt mä en niin tiedä siitä ollaanko mun ajatus otettu huomioon. Just tää puolipäivähoidosta, mitä mä haluaisin, että mun poika olisi kokopäiväisessä hoidossa ja he vain ilmoittivat mulle näin, että tää on heidän päiväkodin käytäntö. He ei antanut mulle niin sanotusti sille sijaa, edes sille ajatukselle, että ”ahaa tämän lapsen kohdalla voitais pitää tai tehdä tällöinen kokopäivähoito, ainakin jonkin aika vielä. (Vanhempi 1)

Ei niin kuin tommoisissa asioissa, hoitoaika tai, tai aika vähän, siellä on omat kriteerit, et kuinka kauan saa olla päivähoitossa. (Vanhempi 3)

Osa äideistä huomioi päivähoiton resurssien sanelemat rajoitukset. He luonnehtivat, että heidän mielipiteitään kuullaan niin paljon kun se on käytännössä mahdollista.

No välillä, jos ne pystyy, uskon että ne ottaa, mutta monta kerta ne ei pysty ottamaan niitä mielipiteitä mukaan, kuunnella ja tällaista. (Vanhempi 6)

Jotenkin tänä päivänä kun lapsia tulee niin paljon erilaisista perheistä, eri etnisistä taustoista, ettei pystytään sillä tavalla kauheasti lähtemään, että annettais perheelle kättä ”et mitä haluatte et huomioidaan”. Et jotenkin saattaa tulla niin kun pelko, et saattaa tulla niin paljon erilaisuutta, et mä luulen et sen takia siinä keskitytään perus hyviin asioihin. (Vanhempi 4)

Kahden äidin kohdalla kuuntelemisen periaate oli toteutunut erittäin hyvin. He molemmat kokivat, että oman kulttuurin ja sen erityispiirteiden esille tuominen on tärkeässä roolissa syvälliseen kasvatuskumppanuussuhteen muodostamiseen.

Ja kun mä toin lapsille oman istumanalustakin, aika paljon selitin, että meidän toimintaperiaate on tää ja meillä näin toimitaan. Kyllä ne omaksu sen jopa kirjoittivat ylös, että näin kuulu tämän pojan ja tytön kanssa toimia, eikä ollut vaan, että kyllä vain kuunnellaan tossa. --Ne oli valmiita aika paljon tekemään – sitä kotirutiinia, --ennen ruokaa pesemään kädet ja kun tullaan ulkolta pesemään kädet, ei mitään sellaista ”et kun ollaan tarhassa, niin sitten vaan ollaan täällä”. (Vanhempi 2)

Kyllä, en mä voi sanoa, että mun ehdotuksia ja mun näkemyksiä ei olla otettu huomioon. Niin kuin mä äsken sanoin, se johtuu niin paljon siitä, miten paljon me uskallamme omasta kulttuurista kertoa avoimesti ja rehellisesti. Mä koen hyvin paljon sitä, että mä saan niiltä alueilta lapselleni tukea, mitä mä äitinä näen sen parhaaksi. (Vanhempi 5)

6.2.2 Kunnioitus

Hyväksytyksi tuleminen on ihmisen perustarve. Toisen ihmisen kunnioitus näkyy parhaiten avoimessa ja rehellisessä toiminnassa. Merkittävien asioiden salaaminen osoittaa kunnioituksen ja arvostuksen puutetta. Erilaisuuden kohtaaminen, erilaiset perheet, perhekulttuurit ja arvot koettelevat kunnioitettavaa suhdetta. Ihmisinä olemme usein sokeita omille tapojemme erityispiirteille, sen sijaan vieraat ja tuntemattomat tavat tuntuvat helposti sopimattomalta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.) Vanhempien puheissa tuli selvästi esille, että heidän käsityksensä siitä kunnioitetaanko heitä kasvatuskumppanina, on yhteydessä siihen miten heidän mielipiteitä kuullaan ja miten he kokevat itsensä hyväksytyksi omana itsenään.

Kunnioitetaanko sua vanhempana? Jossain asioissa, jo kyllä keskusteluja kun käydään, niin ne ottaa huomioon mun toiveet, mitä sille lapsille siellä tehdään. Ainut mitä mulla on, on se hoitoaika, ne ei yhtään joustaa siinä. (Vanhempi 3)

Lämpimät, tosi lämpimät (välit). Pari viikkoa me ollaan oltu, ne on tosi lämpimät, joka ikinen joka tuli vastaan, esitteli itsensä ja kertoi minkä ryhmän opettaja, vaikka ei edes kuulut mun lasten ryhmään opettajiin, tulivat juttusille, oli tosi lämpimät alusta alkaen. Ne tekee – jopa näinkin pienessä asiassa, kun ne tietää, että meidän kulttuurissa on tiettyä ajatusta, esimerkiksi vaikka se, että mä vein lapsille omat petivaatteet. Kun meillä ei koskaan nukuta muiden petivaateilla, nukutaan omilla petivaateilla. Niin ne otti tosi ihanasti, ne ei edes kyseenalaistaneet, ”miks sä tuot näitä tai miks nää pitää olla täällä”, et ne aika ihanasti otti kaikki vastaan ja aika paljon ne pyrki tekemään sen mun periaatteen mukaan. Et siellä ei tullut sitä ”et me ei tarhassa ajatella näin. (Vanhempi 2)

Erään vanhemman puhevuorossa selvästi erottui erilaisuuden hyväksymättömyyden negatiivinen vaikutus kunnioittavan vuorovaikutussuhteen luomiseen.

No sitten olis vielä se, että kun aloittaa romani lapsi ja sen vanhemmat tulee siinä mukana, niin se alku, että ottais ihmisiä vastaan ihan niin kuin normaalina ihmisinä, eikä olis mitään ennakkoluuloja. Koska tuntuu välillä, että siinä on niin kuin muuri siinä välissä, että se vuorovaikutus ei al millään sujumaan, että on semmosta jäykkyyttä ja vähän niin kun ennakkoluuloa... Mä toivon, että otettais jokainen ihminen yksilönä vastaan, tutustuttais siihen perheeseen, niin kuin että voidaan antaa mielipiteitä ... Kunnioittais ihmisenä ja sitä perheettä ja otta huomioon vaikka lasten kanssa sen, että niillä voi olla vähän erilaista kotona, voi olla vähän erilainen puhetyyli, niin kun se kielimuuri. (Vanhempi 6)

Yleisesti voi sanoa, että vanhempien kokemukset siitä, kunnioitetaanko heitä kasvatuskumppanina, vaihtelivat aika paljon. Niissä tapauksissa, joissa suhde oli pääsyt kehittymään syvällisemmäksi ja jolloin äidit saivat olla selkeästi oman kulttuurinsa edustajina, he kokivat olevansa arvostettuja ja kunnioitettuja. Vanhemmat arvostivat henkilökunnan tietämystä ja tai kiinnostusta romanikulttuuria kohtaan.

6.2.3 Luottamus

Luottamus rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen perustalle. Luottamussuhteen rakentaminen vaatii aikaa, vuorovaikutusta ja yhteisiä kohtaamisia. Monien vanhempien mielestä päivähoiton työntekijän ja lapsen suhteen laatu on ratkaisevassa roolissa päiväkodin ja kodin välisen luottamussuhteen rakentamisessa. Ammatillaisen läheinen ja lämmin suhde lapseen herättää luottamusta ja turvallisuuden tunnetta vanhemmissa. Mahdollisuus vaikuttaa hoitoon ja kasvatukseen liittyviin asioihin osaltaan vaikuttaa kasvatuskumppanuuden laatuun. Myös ihmisen aikaisemmillä kokemuksilla samankaltaisista tilanteista on merkitystä. Eri ihmiset tarvitsevat eripituisen ajan luottamuksen kasvamiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Haastattelemiini vanhemmat ilmaisivat, että perusluottamussuhde päivähoitohenkilökunnan kanssa on olemassa ja se on välttämätön edellytys päivähoiton toteutumiselle ylipäättänsä. Luottamuksen syvyys kuitenkin vaihteli. Useimmat vanhemmat painottivat, että suhteen laatu paljolti riippuu sekä omasta, että vastapuolen persoonasta. Niin toisen päivähoiton henkilökunnan edustajan kanssa saattaa olla syvällisempi suhde kuin toisen kanssa.

No mä on ite sosiaalinen ihminen ja tämmönen, et mä tuun toimeen yleensä kaikkien kanssa, et se on harva ihminen kenenka mulla on niin kun sukset ristii, että ihan koko päiväkodin kanssa, ketkä ei edes kuulu mun pojan ryhmään, mä kun meen aamusta niin kuka vaan vastaan tuu niin ”Huomenta”. Oon aina tiettyä ihmisiä, kestä huomaa, että ne niin kuin huomaa aina, ja se on eri asia sanoo niille ”Huomenta”, kuun taas jollekin toiselle se on vain niin kun tapaa, et no ”Huomenta”. (Vanhempi 1)

Omasta työstäni ja ammattitaustastani huolimatta, en ole välttämättä itekin semmonen, että mä jotakin hakisin sieltä, tai aktiivisesti hakisin vuorovai-

kutusta, mitään syvempää. Nyt kun kysyt, ehkä se onkin semmosta pidättyväisyyttä, vaikka se ei välttämättä johdu niistä ihmisistä. (Vanhempi 4)

(Luottamus?) En osa sanoa, ehkä jotkut hoitajat suhtautuu eri lailla, joillekin on helpompi puhua tietyistä asioista kun toisille hoitajille. (Vanhempi 3)

Kasvattajan ja lapsen suhteen laatu vaikutti ratkaisevasti kasvatuskumppanuussuhteeseen. Nämä seikat kietoutuvat toisiinsa niin vahvasti, että toisinaan haastattelun kulussa kun tiedustelin henkilökunnan ja vanhemman suhdetta, vastaus koski kuitenkin henkilökunnan suhdetta lapseen ja lapsen hyvinvointia.

(Odotukset kumppanuuden toteutumisesta?) Mä on oikeastaan niitä asioita käynyt läpi ja se on se tuentarve, mitä mä äitinä odotan. Että kun mun lapsi on tarhassa, että voidaan tukea erilaisuudesta huolimatta lasta, että se tulee toimeen kavereitten kanssa ja sulautuu joukkoon. Että sen ei tarvi ikään kun vetäytyä kuoreensa ja tuntea täällä syvälle sisimmässä, että mä olen erilainen ja mä en sopeudu joukkoon. (Vanhempi 5)

Munkin pojan ryhmässä on kolme, elikkä yks on lastentarhaopettaja, kaks on hoitaja, ja varsinkin tähän opettajaan mulla on tosi hyvät välit. Et mä tykkään hänestä, hänellä on hyvä tyyli ja tapaa lapsiin ja myös vanhempiin, toisi hyvä niin kun auktoriteetti ja käsittelytapa. (Vanhempi 1)

Luottamussuhteen rakentaminen vaatii myös aikaa, tämä tuotin esille joissakin puheenvuoroissa.

Mun pojat on eri ryhmissä, pienemmän pojan ryhmässä on kaks tosi kivaa hoitajaa, kenestä mä tykkään ja ne on tosi iloisia ja mukavia ja ne hellii mun poikaa. Mut just tosissaan se yks hoitaja, se on niin eri tyyppinen, meillä ei vaan mätsää jotenkin. Isomman pojan ryhmässä, ne ei mulla niin hirveän tuttuja vielä... Ennen mä pystyin paremmin tutustumaan kun tein lyhyempiä päiviä, siks mä tunnen toisen ryhmän hoitajat paremmin kun ne toiset. (Vanhempi 6)

6.2.4 Dialogi

Dialogi syntyy tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa, jossa osapuolten asiantuntemus koetaan yhtä arvokkaaksi. Dialogisessa vuoropuhelussa on mahdollista puhua suoraan ja rehellisesti, sekä olla eri mieltä. Luottamus on saavutettu kuulemisen ja kunnioituksen

kautta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.) Useammat vanhemmista pystyivät rakentamaan dialogisen suhteen kasvatustilanteiden kanssa. Suhteen laatu saattoi vaihdella ammattilaisesta toiseen.

Meillä on kuitenkin aika rento, et voidaan silti puhua asioista ja mä on sitten käynyt monta kerta pihan johtajalle, sen kanssa puhua näistä kaikista ja perheen tilanteesta. (Vanhempi 3)

Sekin vähän vaihtelee, riippuen aina vähän työntekijästä, joittenkin kanssa hyvinkin, se on sellaista aitoa ja avointa. Mut sitten jotkut on vähän jäykempia. (Vanhempi 4)

Kyllä mä luonnehtisin, että ne on ihan hyvät (välit) henkilökunnan kanssa. Mä en o kokenut sellaista, että en voisi olla avoin ja aito ja rehellinen ja ota asioita esille. (Vanhempi 5)

Jossakin tapauksessa, joku tietty aihepiiri saattoi olla päivähenkilökunnan toimesta suljettu keskustelupiiriin ulkopuolelle.

Et tää meni nyt niin kun kerrasta poikki, että kokopäivähoidosta, seuraavalla viikolla kun tultiin päiväkotiin, pitää olla vähintään 5 tunnin sisällä haettu poika. Siinä annettiin mulla heti niin kun ymmärtää, että tää systeemi toimi näin, että se on 5 tuntia, sen aika haettava, eikä diskuteerata. (Vanhempi 1)

Jossain asioissa, jo kyllä keskustelua kun käydään, niin ne ottaa huomioon mun toiveet, mitä sille lapsille siellä tehdään. Ainut mitä mulla on, on se hoitoaika, ne ei yhtään joustaa siinä. (Vanhempi 3)

Erään perheen tapauksessa vanhempi joutui pohtimaan oman ja lapsen omahoitajan suhteen laatua ja analysoimaan mahdollisia syitä dialogin epäonnistumiseen. Vanhempi panosti parempaan suhteen rakentamiseen ja omasta mielestään onnistui siinä.

Se on ollut semmonen hoitaja, että vasta tänä päivän mä on tullut sen kanssa niin, et se ymmärtää mua ja mä sitä. Alussa oli niin kuin muuri meidän välillä, se on vaikea selittää. Muitten hoitajien kanssa mä on tullut paljon paremmin juttuun taas, kun mun pojan ihan oman hoitajan kanssa. Hän on vähän semmonen, et ”Hän on ammattilainen, hän tietää”, vähän sellainen kylmäoloinen, se on osa hänen persoonaa ilmeisesti. Nyt mä ymmärrän tätä paremmin, kuin silloin kun en häntä tuntenut, mä ihmettelin miksi hän on niin kylmä, et ei oikein suju keskinäinen ymmärrys. (Vanhempi 6)

Erässä puheenvuorossa tuli esille käsitykset alueellisista eroista päivähoiton laadussa.

Ja muutenkin mä on huomannut sen et Vantaan seudun päiväkodit on ihan erilaisia kuin Helsinki seudun. Kuitenkin asutaan lähiössä, siellä on ihan erilaista se toiminta. Mä on huomannut mitä mä on jutellut ystävien kanssa, tuttujen naisten kellä on lapsia, aika moni sanoo Helsingin päiväko- deista ” et ne on turhaan tiukkaa ja sitten ei kuitenkaan ota tarpeeks asioita huomioon” Mä en voi sitä sano omasta päiväkodista, tosi ihania ja todella yhteistyökykyisiä ja –haluisia ja teki tosi pienen kynnyksen jättää lapset sinne. (Vanhempi 2)

Tässä tapauksessa herättää huomion fakta, että Vantaan kaupunki on julkaisut oppaan päivähoiton henkilöstölle romanilapsen ja -perheen elämästä, tavoista ja kulttuurista. (Blomerus 2006, 1). Vaikuttaa siltä, että Vantaan kaupungin päivähoiton henkilökun- nan tietämys romanikulttuurista heijastuu haastateltavan kokemuksiin.

6.3. Kokemukset muista kasvatuskumppanuuteen liittyvistä seikoista

6.3.1 Vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelu

Kasvatuskumppanuudessa tähdätään vanhemman ja lapsen suhteen vahvistamiseen. Tämä suhde on lapselle tärkein kaikista ihmissuhteista. On tärkeää, että kasvatuskump- panuudessa on tilaa vanhempien kokemusten jakamiselle. Vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelu edellyttää ammattilaiselta tietoa lapsen tarpeista, sekä taitoa rakentaa toimivaa vuorovaikutussuhdetta sekä lapseen, että vanhempaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

Tämän teeman kohdalla vanhemmat olivat ehkä eniten yksimielisiä. Viisi kuudesta äi- distä koki suhteen omaan lapseensa niin tiiviiksi ja syvälliseksi, että kasvatustammi- laisten tukeen ei ollut tarvetta. Siitä huolimatta suurin osa heistä vakuutti, että päivähoi- to tarjoaa apua vanhemman ja lapsen suhteen kannatteluun tarvittaessa.

Mun on vähän vaikea sanoa tuohon, mulla on silla lailla syvällinen suhde omaan lapseen, että en tiedä miten paljon ne sitä tukee omalta osalta ja tarvinko sitä. Mutta mä kyllä uskon, että jos ihminen kokee, varmaan sii- henkin saa apua jos niistä vaan puhuu. (Vanhempi 5)

Ne ei millään tavalla murena vanhemman auktoriteettia, ei millään tavalla. Mitä mä on nähnyt, kyllä ne aika paljon toimii vanhempien toimintaperiaatteiden mukaan. (Vanhempi 2)

Erään äidin mielestä päivähoitossa ei ole edellytyksiä yksittäisen perheen huomioimiseen.

Ei vois oikeastaan sanoa, et millään lailla. En koe että tämän päivän päivähoito olis lapsen ja sen perheen yksilöllistä huomioimista. (Vanhempi 4)

Poikkeuksena tähän yksi äideistä kertoi kokemuksestaan, miten hän on pystynyt kehittymään äitinä päivähoiton avulla.

Jo olen saanut apua, just mulla on ollut ongelma sitä, että poika ei syö kotona, niin olen saanut hoitajalta neuvon, että tee tälleen ja tälleen niin se vois toimia ja ne on neuvonut miten lasta vois kasvattaa paremmin ja olla hyvämpi äiti. (Onko siitä ollut apua?) No joo, just kun silloin oli ruokaongelma, mä otin mehun pois, kun mä olin mennyt siihen ”kunhan se syö jotain” niin mä annoin sen syödä mitä se haluais, koska tuntui, että jos mä otin sen pois, niin se ei syönyt mitään. Mut sitten pitemmän jakson jälkeen, kun mä kokeilin pitempää aikaa niin se toimi paremmin, mehu pois, kaikki makea pois ja vaan se oikea ruoka, maito tai vesi, näkkileipä tai joku tämmönen, leipää ja sit viikonlopuksi karkkia, kyllä se toimi. (Vanhempi 6)

6.3.2 Vanhempien odotukset kumppanuuden toteutumisesta

Lukiessani litteroitua aineistoa huomasin, että tämän teeman kohdalla haastatellut olivat useimmiten ymmärtäneet kysymyksen toisin. Vanhemmat olivat puhuneet kokemuksestaan kasvatuskumppanuuden toteutumisesta ja/tai ajatuksistaan, siitä mitä voitaisiin tehdä toisin. Vanhemmat olivat melko yksimielisiä siitä, että kasvatuskumppanuus toteutuu pääsääntöisesti hyvin.

Ihan hyvin ne on ottanut mut mukaan äitinä, mä on keskustellutkin siitä VASU-keskustelussa. On ollut kysymyksiä, esim. minkälainen äiti mä on mielestäni, onko mä kehittynyt äitinä, kyllä ne ottaa mut ihan hyvin. (Vanhempi 6)

Kyllä mä hyvällä mielellä lähdän päiväkotiin ja heidän ryhmässä on niin kun perus hyvät tavat, ne nousee ihan perus asioista ja arjesta. (Vanhempi 4)

Neljässä tapauksessa keskustelussa tuli esille, että vanhemmalla ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa päivähoiton toimintaan jossakin tietyssä asiassa.

Mun mielestäni ne vois olla vähän enemmän joustavampia, just niin kun aikojen kanssa. Et jos lapsikin haluaa olla siellä pitempi kuin heidän sovitut aikaa, et vois lapsenkin tarpeen mukaan vähän joustaa. Meillä lasten isä on kotona, nyt sen takia he eivät saa olla siellä niin kauan kun ne itse haluaa, ihan vaan sen takia kun isä on kotona ja toista ei otetaan vielä ollenkaan päivähoitoon. (Vanhempi 3)

Vaikea kysymys, ehkä enemmän sitä, että jos joku lapsi tarvi jotain, vaikka vahtimista, että enemmän olis mahdollisuutta toteuttaa niitä lapsen mukaisia hoitosuunnitelmia. (Vanhempi 6)

6.3.3 Kokemukset omasta roolista kasvatuskumppanina

Äideillä oli positiivinen kuva itsestään yhteistyökykyisenä kasvatuskumppanina. Toiset heistä olivat aktiivisempia vuorovaikutuksessa päivähoiton henkilökunnan kanssa kun toiset.

Mä on kyllä aika avoin, sillein, olen aika vastaanottavainen ammatti-ihmisten näkemyksistä asioista. Jos on joku semmonen, jota mä en osa äitinä ymmärtää ja joku ammatillinen ihminen osaa, niin kyllä mä on vastaanottavainen sille kaikille. (Vanhempi 5)

Sen takia meillä yleensä onkin hyvät välit näitten hoitajien ja opettajien kanssa, koska se ei o vaan niin kuin että he antaa mulle informaatiota ja mä vaan otan kaiken, vaan pain vastoin mä käyn ite siellä juttelemassa ja kertomassa mielipiteitä ja he kuuntelee mua ja... (Vanhempi 1)

Omasta työstäni ja ammattitaidustani huolimatta, en ole välttämättä itekin semmonen, että mä jotakin hakisin sieltä, tai aktiivisesti hakisin vuorovaikutusta, mitään syvempää. (Vanhempi 4)

Tervettä itsekritiikkiä tuotiin myös esille.

No itelläkin on parantamisen varaa, mun pahe on se, että mä unohtelen asioita. Mutta kyllä mä muuten kunnioitan heitä ja on tosi kiitollinen, et ne jaksaa mut ja mun lapsia. (Vanhempi 6)

Blomeruksen mukaan (2006, 18.) joissakin romaniperheissä ylikorostetaan lasten hoitoa ja huolenpitoa. Tämä piirre esiintyi erään äidin puheenvuorossa hänen tiedostaessaan oman luonteensa kasvattajana.

Mä on sellainen ihminen, et mä tykkään paljon tietää tilanteista ja mä on tosi tarkka omien lasten suhteen, et mä haluan tietää edistyykö ne ja sitten kun mulla on poika vähän sellanen, et se on syrjäänvetäytyvä. Mä haluan tietää sen edistymistä, mä kyselen paljon ja soittelen paljon, jopa vähän liikaakin. Mut mä kyllä yritän rajoittaa sitä. (Vanhempi 2)

6.3.4 Romanikulttuurin huomioiminen päivähoidossa

Vanhempien yhteinen ajatus oli, että päivähoidon henkilökunnan olisi hyvä muistaa, että romanilapset tulevat eri lähtökohdista kuin valtaväestölapset. Heidän sosiaaliset taidot ja kielenkäyttö eroavat valtaväestölasten taidoista. Kasvattajilta toivottiin kärsivällisyyttä ja taidokkuutta lapsen kohtaamisessa. Romaanikulttuurissa puhtaustavat vaikuttavat kaikkiin päivittäisiin toimintoihin (Väisänen + ym. 2007, 14–16). Monien vanhempien mielestä on tärkeä, että hygieniakäytännöt päiväkodissa eivät eroaisi ratkaisevasti kotona opituista. Toivottiin, että päivähoitohenkilökunta olisi tietoinen tästä romanikulttuurin piirteestä, jotta yhteistyö sujuisi luontevammin.

Meillä on niin erilainen hygieniakäsitys, se on tärkeätä huomioida, koska lapset menee kotona sekaisin jos tarhassa tehdään toisin ja kotona toisin. Mä en nyt rupee sitä, että heidän pitäisi meidän kulttuurillisesti symbolista puhtausta noudattaa, sitähan ne ei pysty tekemään, mutta vaikka se että lattialta ei syödä, jos tippuu lattiaan, sitä ei nosteta enää suuhun. (Vanhempi 2)

Monella vanhemmilla on se, et ne vie omat potat siihen tarhaan, ne halua, että lapsella on omat potat. Että se vois olla hoitohenkilökunnalle semmoinen, että ”OK nää vanhemmat halua tehdä näin” eikä siitä tarvis käydä semmoinen taistelu, vaikka petivaatteista tai just niin kun niistä potista. Ne ymmärtäis sen, että emme tee ehkä sen takia, et me haluttais lisää työllistää heitä, vaan et se on osa meitä ja ne on meidän lapsia, me halutaan et ne oppii siis samaan mitä me ite tehdään. (Vanhempi 6)

Viljasen (2003, 64) mukaan romanien käyttämä suomenkieli ja elekieli eroavat valtaväestön kielestä. Suomenkieliset sanat ovat samat, mutta niiden tarkoitus saattaa olla eri-

lainen. (Viljanen 2003, 64.) Erään vanhemman puheenvuorossa korostuu tämän seikan vaikutus.

Mä jotenkin näen, et se on hirvien iso juttu se kielen merkitys ja lapsilla se tietenkin korostuu. Mun kokemus on se, et tämä on sellainen asia, mihin ne ei automaattisesti kiinnittää huomiota tai ei edes on huomionut sellaista asiaa, mikä on hirveän tärkeä asia. Se ei näy välttämättä jos lapsi menee pienenä hoitoon, vaikka 3-vuotiaana, se oppii siellä, mutta jos menee vaikka ekana eskariin, eikä ole ollut hoidossa aikaisemmin. Se tapa millä puhutaan ja kokonaisuudessa vuorovaikutus, se saattaa olla niin hyvin erilaista. Isommille lapsille se usein aiheuttaa sen, et he kokee orpoutta tai vierautta. Tavallaan puhutaan samaa suomen kieltä, mutta ei välttämättä ymmärretä kuitenkaan ja se on kauhean pelottava tilanne jos ajatellaan pientä lasta. Lapsi ei osa sillä tavalla käsitellä ja ajatella ” no mä kuulen ja mä puhun suomea, mut se ei kohta mun ymmärrysmaailmassa. Jos työntekijöillä ei ole herkkyyttä, että huomioi, nappamaan kiinni asioista, näitten kautta monet romanilapset joutuu sellaseen, ehkä ikävänkin valoon, sitten alkaa tulla häiriökäyttäytymistä, helposti tulee erityissijoituksia. (Vanhempi 4)

Kasvatusammattilaisten olisi hyvä tiedostaa että romanilapsen kehitystaso voi erota ikätovereista joissakin asioissa. Useimmiten kysymyksessä on kieli, hahmottaminen, hienomotoriikka ja keskittymiskyky. Lapsen hienomotoriset taidot saattavat olla alemmalla tasolla kun valtaväestön lapsilla, koska yleensä romanikasvatukseen ei kuulu lasten kanssa lukeminen, piirtäminen tai askartelu. (Opetushallitus 2008, 33.) Tämä tuli esille erään perheen kohdalla 5-vuotiaan lapsen kehitystason arvioinnissa. Arvioinnin mukaan lapsi oli jäljessä ikäistensä kehityksen tasosta useassa kohdassa.

Lähtisin siitä, että ei välttämättä romanilasten keskuudessa on niin, että niillä vois olla kehityksessä jotain vikaa, niin kun taas valtaväestö näkee niitä asioita. Näin äitinä mä näen että me olemme erilaisia, me opetamme romaninaisina, äitinä erilaisia asioita lapsille, me takerrumme erilasiin asioihin, päivällisiin rituaaleihin, kun valtaväestön perheet. Ja onhan ymmärrettäväkin, että jos ei lasten kanssa askarrella, ja tehdä niin paljon sellaisia asioita kun valtaväestö kulttuurissa, niin lapsi on silti osaamaton, oppimaton niitten kanssa, kun ei o niitä harjoitellut. (Vanhempi 5)

Grönforsin (2007) mukaan romanikulttuurissa väistämivelvollisuus on verikoston symbolinen muoto, jossa vahinkoa aiheuttaneen suvun jäsenet välttävät tapaamasta vahinkoa kärsineen suvun jäseniä. Joissakin tapauksissa väistämivelvollisilla voi olla vaikeuksia löytää asuinpaikka. (Grönforsin 2007.) Lumberg (2007) korostaa, että mikäli väistämivelvollisuutta ei noudateta, väkivallan ja verikoston vaara on todellinen (Lum-

berg 2007). Tämä ymmärrettävästi arka aihe, tuli esille erään vanhemman puheenvuorossa. Äidin mielestä väistämismorallisuuden alaisten lasten kohdalla olisi erittäin tärkeä, että kasvatusammattilaiset ovat tietoisia tilanteesta. Silloin he pystyisivät paremmin ymmärtämään ja tukemaan lasta, sekä lapsella olisi vapaus puhua mieltä painavista asioista.

Romanikulttuurissa on tosi paljon hyvää, mutta siinä on myös tosi painavia asioita, mitkä on hyvä valtaväestön ... tietää ymmärtääkseen lasta. ... Omien lapsien kohdalla voin sanoa, että he ovat väistämismorallisuuden alaisuudessa olevia lapsia ja olen käynyt hyvin vaikeita prosesseja elämänsäni joitakin vuosia taaksepäin läpi lasteni kanssa. ... Tähän asti ne on olleet niin salattuja juttuja kulttuurin piirissä, että niistä ei o kerrottu, mutta mä on laskenut omien lasten oikeutta sillä lailla, että niillä on ollut mahdollisuutta puhua niistä asioista ... Mä on päiväkodissa kertonut sitä, että mun poika ... se on jotenkin niin lähellä mun sydäntä näitten kulttuurillisten asioiden tiimoilta... koska se on poika niin väistämismorallisuusasiat koskevat erityisesti häntä ... Pitkälle tulevaisuuteen, kun hänestä tulee aikuinen ja näin ja sitä myöten olen kertonut kuinka kova taakka se on äidin sydämessä ... (Vanhempi 5)

Mä on aina tiennyt näitä väistämismorallisuusasiat, mutta oikeasti mä on vasta sisäistänyt ne silloin kun mun omat lapset joutui näitten asioiden alaiseksi niin, että niillä oli todella paljon vaikeita päiviä joukossa ja uskon, että aika paljon on lapsia sellaisia, jotka eivät uskalla kertoa näistä asioista. Mitkä ne olotilat voi olla kotona, että mennään joskus turvakodista turvakotiin ja ne on aika isoja seikkoja lapsille, jos ne ei pysty niistä koskaan puhumaan, niin totta kai niitä käsitetään väärin. (Vanhempi 5)

Päivähoidon henkilökunnan tietämys kulttuurista ei kuitenkaan ollut tärkeässä asemassa kaikkien haastateltavien mielestä.

En mä osa sanoa. Se kulttuuri ei o vielä siellä päivähoidossa vielä niin tärkeä. Lapsi ei elä heti niin kulttuuri mukaan, totta kai se sitten kasvaa. (Vanhempi 3)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Kasvatuskumppanuuden rakentuminen

Vanhemmilla oli pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia päivähoiton aloittamisesta ja kasvatuskumppanuuden alkuvaiheista. Aloituskeskustelu koettiin tärkeänä mahdollisuutena tutustua hoitohenkilökuntaan ja sopia arkirutiineista. Mahdollisuus tutustumisvaiheeseen, jolloin lapsi ja vanhempi saivat vieraillla yhdessä päiväkodissa muutaman tunnin ajan useampana päivänä, oli järjestetty kaikille tutkimuksessa osallistuneille perheille. Kaikki lapset eivät kuitenkaan tarvinneet tutustumisvaihetta. Osa lapsista jäi mielellään kokopäivähoitoon ensimmäisestä päivästä. Vanhemmat korostivat lapsen luonteen merkitystä päivähoitoon sopeutumisessa.

Viidellä kuudesta vanhemmista oli hyvin positiivisia kokemuksia kasvatuskumppanuuden muodostamisvaiheista. Yksi vanhemmista oli kuitenkin kokenut kulttuurin ja vuorovaikutussuhteen laatuun liittyviä haasteita. Romanikulttuurissa puhtaus ja henkilökohtainen hygienia ovat hyvin tärkeässä roolissa (Väisänen ym. 2007, 14–15). Tämän perheen kohdalla erilaiset hygieniäkäsitykset muodostuivat ongelmaksi vanhemman ja omahoitajan suhteen alkuvaiheessa. Isaacsin (2001, 39–40) mukaan rakentava keskusteluympäristö on edellytys dialogiselle kasvatusilmapiirille. Tässä tapauksessa kasvatuskumppanuuden alkuvaiheessa dialogisuus ei toteutunut.

Suurin osa haastatelluistani vanhempien mielestä päivittäisissä kohtaamisissa he saavat tarvitsemaansa tietoa lapsen päivästä. Päiväkodin henkilökunta pystyi kertomaan erityisesti oman lapsen päivän kulumisia. Erään perheen tapauksessa päiväkodin henkilökunta oli kiireinen eikä ehtinyt keskustella vanhempien kanssa. Jotkut vanhemmista kertoivat itse olevansa kiireisiä hakiessaan lapsia päivähoitosta. Tämä on todennäköisesti yhteydessä siihen, että neljä haastatelluistani vanhemmista oli koulutuksessa tai työelämässä. Yksi äideistä koki positiivisena sen, että alkukeskustelussa häneltä kysyttiin, mistä lapsen arkeen kuluvista asioista hän haluaisi tietoa päivittäin. Useammat vanhemmat mainitsivat, että tarvittaessa he itse kysyvät yksityiskohtia lapsen päivän kuluista.

Haastateltujen äitien mukaan kasvat keskustelut olivat antoisia. He arvostivat korkeasti päivähoiton henkilökunnan ammattitaitoa ja kykyä havainnoida lasta ja tukea lapsen kehitystä. Vanhempien kertomuksien mukaan kasvat keskusteluissa pyritään saavuttamaan yhteinen käsitys lapsen kehitystasosta, kasvatuksen tavoitteista, sekä kasvatustieteistä. Kahdella äidillä oli kokemuksia lapsen erityistuen tilanteista. Heidän mielestä asioita on ollut mahdollista käsitellä avoimesti ja rehellisesti. Toisessa tapauksessa lapsi ei saanut tarvitsemaansa tukea, antoisista ja asiantuntevista keskusteluista huolimatta. Toinen äideistä käytti lapsen kasvat- ja erityistukitilanteisiin liittyvien keskustelujen tarjoamaa tilaisuutta kasvat kumppanuussuhteen syventymiseen. Moniammatillisen tiimin palaverissa hän mielellään pohti kulttuurisia eroja ja niiden seurauksia.

7.2 Kasvat kumppanuuden periaatteiden toteutuminen

Kasvat kumppanuutta ohjaavat periaatteet ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–40). Vanhemmilla oli vaihtelevat kokemukset siitä, että kuullaanko heidän mielipiteitään ja otetaanko niitä huomioon. Useat äidit olivat huomanneet, että heidän mielipiteensä otetaan huomioon parhaiten silloin kun he ovat samaa mieltä henkilökunnan kanssa. Erimielisyyden ilmetessä tilanne saattoi muuttua radikaalistikin. Osa äideistä toi esille päivähoiton resurssien sanelemat rajoitukset. Heidän mielestä vanhempien mielipiteitä kuullaan niin paljon kun se on käytännössä mahdollista. Kahden äidin kohdalla kuuntelemisen periaate oli toteutunut erinomaisesti. Nämä äidit korostivat, että oman kulttuurin ja sen erityispiirteiden esille tuominen sopivassa määrässä on tärkeässä roolissa syvällisen kasvat kumppanuussuhteen muodostamiseksi.

Vanhempien puheissa tuli selvästi esille, että käsitys siitä kunnioitetaanko heitä kasvat kumppaneina, on yhteydessä siihen miten heidän mielipiteitään kuullaan ja miten he kokevat itsensä hyväksytyiksi. Erilaisuuden hyväksymättömyyden negatiivinen vaikutus kunnioittavan vuorovaikutussuhteen luomiseen näkyi selvästi erään vanhemman puheenvuorossa. Vanhempien kokemukset siitä kunnioitetaanko heitä kasvat kumppaneina, vaihtelivat aika paljon. Niissä tapauksissa, joissa kasvat kumppanuus oli kehittynyt syvälliseksi luottamussuhteeksi ja äidit saivat olla selkeästi oman kulttuurinsa

edustajina, he kokivat tulevansa arvostetuksi ja kunnioitetuksi. Henkilökunnan tietämystä ja tai kiinnostusta romanikulttuuria kohtaan arvostettiin.

Haastateltujeni vanhemmat kokivat, että perusluottamussuhde päiväkodin henkilökunnan kanssa on olemassa. Heidän mielestään tämä on välttämätön edellytys päivähoiton toteutumiselle, koska he eivät muuten pystyisi viemään lastansa hoitoon. Luottamuksen syvyys vaihteli eri äitien ja eri henkilökunnan edustajien kohdalla. Useimmat äidit kertoivat, että suhteen laatu riippui sekä omasta että vastapuolen persoonasta. Usein toisen päivähoiton henkilökunnan edustajan kanssa oli syvällisempi luottamussuhde kun toisen kanssa. Joissakin puheenvuoroissa tuotiin esille, että luottamussuhteen rakentaminen vaatii aikaa. Kasvattajan ja lapsen suhteen laatu vaikutti ratkaisevasti kasvatuskumppanuussuhteeseen. Nämä seikat kietoutuvat toisiinsa voimakkaasti. Toisinaan kun haastattelussa tiedustelin kasvatuskumppanuussuhdetta, vastaus koski kuitenkin henkilökunnan suhdetta lapseen ja lapsen hyvinvointiin.

Ajoittaisista haasteista huolimatta useimmat vanhemmista pystyivät rakentamaan dialogisen suhteen kasvatusammattilaisten kanssa. Suhteen laatu vaihteli usein ammattilaisesta toiseen. Jossakin tapauksessa päivähenkilökunta sulki jonkun tietyn aihepiirin keskustelupiiriin ulkopuolelle. Erään perheen tapauksessa vanhempi joutui analysoimaan suhdettaan lapsen omahoitajaan ja etsimään keinoja suhteen kehittämiseen. Omas ta mielestään, vanhempi onnistui ajan mittaan rakentamaan dialogista suhdetta ja hyväksymään omahoitajan persoonan erityispiirteitä.

Eräessä puheenvuorossa korostettiin käsityksiä päivähoiton alueellisista laatueroista. Tämän äidin ystäväpiirissä vallitsi käsitys, että Vantaan kaupungin päivähoito on selkeästi kehittyneempi kasvatuskumppanuudessa romaniperheiden kanssa kun Helsingin päivähoito. Helsingin päivähoitoa kuvattiin ”tiukaksi”, joka ”ei ota tarpeeksi asioita huomioon”. Huomiota herättää fakta, että Vantaan kaupunki on panostanut monikulttuuriseen kasvatuskumppanuuteen romanikulttuurin kohdalla. Ollikaisen (2005, 5) mukaan Vantaalla suoritettiin romanilasten varhaiskasvatushanke vuosina 2005–2006. Sen yhteydessä, hankkeen koordinaattori Satu Blomerus kiersi päiväkoteja ja keräsi tietoja henkilöstön kokemuksista työskentelystä romanilapsien kanssa. (Ollikainen 2005, 5.) Kaupunki on myös julkaissut oppaan päivähoiton henkilöstölle romanilapsen ja -perheen elämästä, tavoista ja kulttuurista (Blomerus 2006, 1).

7.3 Muiden kasvatuskumppanuuteen liittyvien seikkojen toteutuminen

Eniten yksimielisyyttä löytyi äitien pohtiessa vanhemman ja lapsen välisen suhteen kannattelua kasvatuskumppanuuden osana. Viisi kuudesta haastateltavasta kokivat suhteen omaan lapseensa tiiviiksi ja syvälliseksi. Heidän mielestään päivähoiton henkilökunnan tukeen ei ollut tarvetta. Siitä huolimatta suurin osa äideistä kertoi, että päivähoito tarjoaa apua vanhemman ja lapsen suhteen kehitykseen tarvittaessa. Erään vanhemman mielestä päivähoitossa ei ole mahdollisuuksia yksittäisen perheen huomioimiseen. Poikkeuksena yksi äideistä kertoi, miten päivähoiton ammattilaiset ovat auttaneet häntä kehittämään äitinä konkreettisilla ehdotuksilla.

Käsitellessäni aineistoa huomasin, että ”odotukset kumppanuuden toteutumisesta”-teeman kohdalla useimmat haastateltavat olivat vastanneet kysymykseen ”kokemukset kasvatuskumppanuuden toteutumisesta ja/tai ajatukset, siitä mitä voitaisiin tehdä toisin”. Vanhemmat olivat kokeneet melko yksimielisesti, että kasvatuskumppanuus pääsääntöisesti toteutuu hyvin. Useammassa tapauksessa vanhemmilla ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa päivähoiton toimintaan jossakin tietyssä asiassa. Tyypillisesti kysymyksessä oli hoitopäivän pituus tapauksissa, jolloin toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona.

Yleisesti ottaen haastatelluilla oli positiivinen kuva itsestään kasvatuskumppaneina, joka on yhteistyökykyinen. Toiset olivat aktiivisempia vuorovaikutuksessa päivähoiton henkilökunnan kanssa kuin toiset. Terve itsekritiikki tuotiin myös esille. Romanikulttuurissa lasten hoito ja huolenpito saattaa ylikorostua (Blomerus 2006, 18). Tämä piirre esiintyi erään äidin puheenvuorossa hänen reflektoidessaan omaa kasvatustyyliä ja kasvatuskumppanuutta.

Romanikulttuurin erityispiirteiden huomioimista ajatellen äidit olivat yksimielisiä siitä, että päivähoiton henkilökunnan olisi hyvä huomioida romanilasten tulevan erilaisista lähtökohdista kuin valtaväestölapsen. Vanhempien mielestä romanilasten sosiaaliset taidot ja kielen käyttö poikkeavat valtaväestön lasten taidoista. Kasvattajilta toivottiin kärsivällisyyttä ja taidokkuutta romanilapsen kohtaamisessa. Monet vanhemmat näkevät tärkeäksi, että hygieniakäytännöt päiväkodissa eivät eroaisi kotona opituista liian paljon. Toivottiin, että päivähoitohenkilökunta olisi tietoinen romanikulttuuriin kuuluvasta hy-

gieniakäsityksestä, joten yhteistyö sujusi luontevammin. Päivähoidon henkilökunnan tietämys kulttuurista ei kuitenkaan ollut tärkeässä asemassa kaikkien äitien mielestä. Yksi haastatelluista koki, että päivähoitotiössä lapsi ei vielä elä kulttuurin mukaisesti, joten romanikulttuuria ei tarvitse erityisesti huomioida päivähoitossa.

Suomen romanit käyttävät suomenkieltä ja elekieltä eri tavalla kuin valtaväestö. Sanat ovat samat, mutta merkitys saattaa olla toinen. (Viljanen 2003, 64.) Eräs vanhemmista korosti erityisesti tätä omassa puheenvuorossa. Päiväkodin henkilökunnan olisi hyvä huomioida alueet, jossa romanilapsen kehitystaso voi erota valtaväestön ikätovereista. Useimmiten kysymyksessä ovat hahmottaminen, kielellinen kehitys, hienomotoriikka ja keskittymiskyky. Romanikasvatukseen ei yleensä kuulu lasten kanssa lukeminen, piirtäminen tai askartelu. Seurauksena lapsen hienomotoriset taidot saattavat olla alikehittyneitä ikään nähden. (Opetushallitus 2008, 33.) Tätä huomattiin erään 5-vuotiaan lapsen kehitystason arvioinnissa. Arvioinnin mukaan lapsi oli jäljessä kehityksessään ikään nähden joissakin kohdissa.

Grönforsin (2007) mukaan romanikulttuurissa väistämisvelvollisuus tarkoittaa sitä, että vahinkoa aiheuttaneen suvun jäsenet välttävät tapaamasta vahinkoa kärsineen suvun jäseniä. Väistäminen voi aiheuttaa myös sen, että asuinpaikkaa on hyvin vaikea löytää. (Grönforsin 2007.) Pahemmassa tapauksessa väistämisvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa verikostoon (Lumberg 2007). Tämä yleensä ymmärrettävistä syistä vaiettu asia tuli esille erään äidin puheenvuorossa. Haastateltu korosti, että väistämisvelvollisuuden alaisille lapsille olisi erittäin tärkeää, että päivähoidon ammattilaiset ovat tietoisia tilanteesta. Lapsi tarvitsee aikuisten ymmärrystä ja tukea sekä mahdollisuutta puhua mieltä painavista asioista.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

8.1 Tutkimuksen onnistuminen ja luotettavuus

Olen haastattelut kuutta romanivanhempaa heidän kokemuksistaan kasvatuskumppanuudesta päivähoiton henkilökunnan kanssa. Mielestäni otanta on riittävä tämäntyyppiseen tutkimukseen. Junkalan & Tawahin (2009, 12) mukaan romaniväestön ulkopuolelta tuleville tutkijoille haastateltavien tavoittaminen voi olla haastava. Paikalliset romaninyhdyshenkilöt voivat auttaa sopivien haastateltavien löytämiseen. (Junkala & Tawah 2009, 12.) Opinnäytetyöni kohdalla sain apua haastateltavien löytämiseen päiväkeskus Kaalon henkilökunnalta sekä romaniystäviltäni. Haastateltujen lapset ovat hoidossa eri päiväkodeissa ympäri pääkaupunkiseutua. Haastattelut kestivät 20–60 minuuttia. Uskon että siinä ajassa oli mahdollisuus kertoa olennaisin.

Tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää yleispäteviksi väitteiksi – se ei ole myöskään tämäntyyppisen laadullisen tutkimuksen päämäärä. Tutkimuksen tehtävä oli kuvailla haastateltujeni suomalaisten romaniäitien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta päiväkodin kanssa sekä etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten kasvatuskumppanuus on rakentunut? Miten kasvatuskumppanuuden periaatteet – kuuleminen, kunnioitus, kumppanuus ja dialogi - ovat toteutuneet? Miten muut kasvatuskumppanuuteen liittyvät seikat ovat toteutuneet?

Haastateltujen kokemukset kasvatuskumppanuudesta vaihtelivat, jokainen kasvatuskumppanuussuhde oli ainutlaatuinen. Siitä huolimatta niissä oli huomattavissa joitakin yhteisiä piirteitä. Haastattelujen tuloksiin todennäköisesti vaikutti se, että valtaosa äideistä oli melko nuoria – neljä äideistä oli alle 26-vuotiaita. Äideillä oli myös eripituisen kokemus kasvatuskumppanuudesta. Yksi äideistä oli parhaillaan muodostamassa kasvatuskumppanuussuhdetta ja yhdellä äideistä oli kokemusta sekä omien lasten että lapsenlapsen päivähoidosta.

Huomioitava on myös se, että neljä äideistä oli koulutuksessa ja kaksi työelämässä. Kaikilla haastatelluilla oli kokemusta yhteistyöstä valtaväestön kanssa. Romaniperheessä alle kouluikäisten lasten kasvatus on yleensä suurimmaksi osaksi naisen vastuulla

(Opetushallitus 2008, 25–26). Mielestäni valinta haastatella vain äitejä on perusteltu eikä valinnanvaiheessa otettu esille vaihtoehtoa haastatella isiä.

Haastattelutuloksiin mahdollisesti on vaikuttanut se, että itse en ole vanhempi, eikä minulla ole omakohtaista kokemusta kasvatuskumppanuudesta päivähoidon henkilökunnan kanssa. On myös mahdollista, että olen käsittänyt haastatellun sanoman väärin, parhaasta yrityksestäni huolimatta. Kaikki haastattelut on nauhoitettu ja aineisto litteroitu lähes sanasta sanaan, näin olen pyrkinyt säilyttämään tiedon alkuperäisyyttä mahdollisimman hyvin. Tutkimuksen tuloksissa olen käyttänyt runsaasti sitaatteja, jotta haastateltujen sanoma ja ääni tulisi esille.

Olen viettänyt romanien seurassa jo yli 15 vuotta, joten uskon että tulosten tulkinnassa ei ole suurempia kulttuurieroavaisuuksista johtuvia väärinkäsityksiä. Haastattelujen ilmapiiri oli myös mielestäni rento ja luottamusta herättävä. On myös ymmärrettävää ja luonnollista, että ne romaniäidit joita tunsin henkilökohtaisesti paremmin, olivat vapaampia kertomaan vaikeammistakin kokemuksistaan. Jossakin vaiheessa tutkimusta mietin myös, missä määrin olen kohdannut ”onnellisuuden muurin” ennestään minulle tuntemattomien äitien kohdalla. ”Onnellisuuden muuri” on sosiaalialalla käytetty käsite, joilla tarkoitetaan, että ihmisillä on taipumus esittää omaa elämäänsä vieraille ihmisille ”onnellisena” ja siksi jättävät kertomatta vaikeuksistaan ja pettymyksistään.

Olen tehnyt opinnäytetyötä useissa vaiheissa muiden opintojen ohella. Olin kirjoittanut kasvatuskumppanuutta koskevan teoriaosuuden kesällä 2009. Haastattelut suoritin vuoden 2009 lopussa, joten siihen mennessä olin ehtinyt unohtaa teorian yksityiskohtia. Siitä syystä en pystynyt ohjaamaan keskustelua kovin paljon haastattelujen aikana. Aineiston analysoinnissa oli mielenkiintoista huomata, että teoriassa esitetyt väitteet olivat silti selkeästi näkyvissä aineistossa.

Näkemykseni mukaan opinnäytetyöni tulokset, sekä romanikulttuuriin liittyvä teoriaosuus voisivat olla hyödyllistä tietoa päivähoidon ammattilaisille. Tieto romanikulttuurista edesauttaa romaniperheiden ymmärtämistä ja syvällisen kasvatuskumppanuuksuhteen rakentamista. On hyvä kuitenkin huomata, että samaa kulttuuriakin edustavat ihmiset ovat ainutlaatuisia persoonia, joten heillä voi olla erilaisia käsityksiä ja tavoitteita kasvatuskumppanuuksuhteeseen liittyen.

Tutkimuksen onnistumiseen ja laatuun on vaikuttanut myös Diakonia-ammattikorkeakoulun tämänhetkinen käytäntö aloittaa opinnäytetyö jo toisen opintovuoden alussa ja tehdä opinnäytetyötä rinnakkain muiden opintojen kanssa. Toisaalta tämä käytäntö antaa opiskelijalle aikaa pohtia ja valita huolellisesti työn aihe, mutta toisaalta se rajoittaa mahdollisuutta keskittyä työn tekemiseen. Säännöllistä opinnäytetyöohjausta oli saatavilla vain toisen opintovuoden aikana, jolloin muut ammattiopinnot täyttivät opiskeluajan lähes kokonaan. Tässä tutkimuksen vaiheessa koen, että mikäli opintosuunnitelma olisi sallinut keskittyä opinnäytetyöhön ja saada ohjausta samaan aikaan, olisin tehnyt joitakin ratkaisuja toisin. Teemahaastattelussa olisin esimerkiksi käyttänyt enemmän alateemoja ja näin pyrkinyt saamaan enemmän yksityiskohtaista tietoa.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettinen perusta ovat ihmisoikeudet. Tutkittavien suojaamiseksi tutkijan kuuluu selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkittavien suojaan kuuluvat myös vapaaehtoisuus ja oikeus jälkikäteen kieltää itseään koskevien tietojen käyttö tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 128.) Olen pitänyt erittäin tärkeänä, että haastateltavat osallistuvat tutkimukseen anonymisti, tutkimusraportissa olen suojellut sekä haastateltavien äitien, että heidän lastensa henkilöllisyyden. Vaikka haastattelutilanteessa äidit puhuivat lapsista nimeltä mainiten, tutkimustuloksien sitaateissa olen korvannut nimet ”poika” tai ”tyttö” sanoilla.

Alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaani kuului haastatella romaniäitejä ja heidän kanssaan yhteistyössä olevia lasten päivähoidon kasvatusvastuullisia henkilöitä. Halusin selvittää molempien osapuolten kokemuksia. Tutkimustyön edetessä huomasin, että tämäntyyppinen lähestymistapa todennäköisesti asettaisi rajoituksia haastateltaville, koska he varoisivat paljastamasta vuorovaikutussuhteen negatiivisia puolia. Siksi päädyin siihen, että haastattelen vain romanivanhempia. Selitin tutkimukseen osallistuneille tutkimuksen tarkoituksen mahdollisimman hyvin. Kokemukseni mukaan romanit suhtautuvat varovaisesti heidän etniseen ryhmäänsä kohdistuviin tutkimuksiin. Tämä on mielestäni luonnollista ottaen huomioon romanien historian.

Tutkimuksen edetessä ja raporttia kirjoittaessa pohdin miten paljon yksityiskohtia romanikulttuurista on soveliasta tuoda esille eettisyyden näkökulmasta. Olen pyrkinyt esittämään riittävästi tietoa, jotta lukija voisi hahmottaa kulttuurin pääperiaatteita. Olen samalla pyrkinyt välttämään epäolennaisten yksityiskohtien käsittelemistä. Oma kulttuuri on jokaiselle etniselle ryhmälle arvokas ja rakas. Ryhmän ulkopuolisten on usein haastavaa käsittää joitakin kulttuuriin liittyviä käytäntöjä ja siitä johtuen he eivät välttämättä pysty suhtautumaan niihin tarvittavalla kunnioituksella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että mahdollisista ihmisarvoa loukkaavista kulttuurisista käytännöistä pitäisi vaieta.

Etnosentrisuus kuuluu jokaiseen kulttuuriin tietyissä määrin. Kulttuurin edustajat mieltävät maailmaa ja elämänkulkua oman kulttuurinsa näkökulmasta. Etnosentrismi tarkoittaa käytännössä sitä, että toisenlaista maailmankatsomusta ei hyväksytä tai sitä pidetään alempiarvoisena. Etnosentrismi on useimmiten voimakasta silloin, kun kulttuuri on

poliittisesti tai taloudellisesti hallitsevassa asemassa. (Mäkinen 2006, 108.) Tästä näkökulmasta koen, että minulla on etuoikeus kuulua toiseen kulttuuriin kuin Suomessa vallitseva kulttuuri. Mielestäni tämä antaa minulle mahdollisuuden tarkastella vuorovaikutusta romanikulttuurin edustajan ja valtaväestön edustajan välillä objektiivisemmin. Olen melko paljon tekemisissä romaniystävieni kanssa myös vapaa-ajallani. Toiveeni ja pyrkimykseni ovat, että romaniystäväni ja haastatellut eivät kokisi kanssakäymistämme Ian Hancockin (2002, 106) teoksessaan ”We are the romani people” mainitseman Buha-zi-aikakauslehden pilapiirroksen kaltaiseksi. Erään haastatellun kommentti oli tässä suhteessa rohkaiseva.

Olen sitä mieltä, et sä teet hyvin kun sä teet tätä työtä auttaakses ja edistääkses romanilapsia. (Vanhempi 5)

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen tulokset

Samaan aikaan, kun olin suorittamassa tutkimusta syksyllä 2010, Metropolia Ammattikorkeakoulussa on julkaistu kaksi samaa tutkimuskohdetta sivuvaavaa opinnäytetyötä otsikoilla "Se rauhoitti mua, et se ymmärsi mua" – Romanivanhempien kokemuksia perheen ja päiväkodin varhaiskasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta (Mallinen & Nivalainen 2010) ja "Tuntee ne lapset ja tavat toimia ja pitää niistä kiinni" – Romanikulttuurin huomioiminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta (Nissinen & Nurminen 2010). Tämä osoittaa aiheen olevan ajankohtainen ja kiinnostava kasvatustieteilijöille. Näiden opinnäytetöiden tulokset ovat osittain samansuuntaisia oman tutkimukseni tulosten kanssa. Tutkimukseni johtopäätökset tukevat enemmän Nissisen ja Nurmisen (2010, 35) esittämää väitettä, että kulttuurisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa on tärkeää kuin Mallisen ja Nivalaisen (2010) ottamaa kantaa.

Mallisen ja Nivalaisen (2010, 46–47) pohdinnan mukaan romanilasta pitäisi kohdella samalla tavalla kuin valtaväestön lasta, vaikka kulttuuritietämys onkin tarpeen. Mielestäni tekemäni opinnäytetyön tulokset osoittavat toista. Oikeudenmukaisuutta ja tasavertaisuutta varhaiskasvatuksessa ei pystytä saavuttamaan sitä kautta, että kaikkia lapsia kohdellaan samalla tavalla kuin valtaväestön lapsia. Näin toimiessa varhaiskasvattaja käytännössä julistaisi valtakulttuurin normiksi, johon kaikki lapset eivät mahdu yhtä hyvin. Seurauksena muista kulttuureista tulevien lapsien erityispiirteet koettaisiin helposti heikkouksiksi, eikä heidän vahvuuksiaan välttämättä pystyittäisi tukemaan. Kulttuurisensitiivisyyden kautta varhaiskasvattaja tukee erilaisen etnisen taustan omaavaa lasta terveen identiteetin rakentamiseen. Tehtävä on haasteellinen, koska päivähoidolla on tietyt reunaehdot, joihin kaikkien lasten toiminta pitäisi jollakin tavalla mahduttaa. Mallisen ja Nivalaisen (2010) työn kohdalla huomiota herätti myös heidän valintansa etsiä tietoa romanikulttuurista ainoastaan yhden romanitaustaisen henkilön neuvoman kirjallisuuden avulla (Mallisen & Nivalaisen 2010, 41). Tiedonhankinnassa tulisi pyrkiä mahdollisimman laajaan tietopohjaan käyttäen tieteellisten tietokantojen palveluja. Mielestäni tässä tapauksessa olisi aiheellista pohtia romanikulttuurista saadun tiedon katta-

vuutta ja objektiivisuutta. Muilta osilta opinnäytetyöni tulokset ovat samansuuntaisia yllämainittujen tutkimuksien tulosten kanssa.

Kasvatusammattilaisena koen, että laadukkaan asiakassuhteen luomiseksi on tarpeen tuntea asiakkaan kulttuurinen tausta. Tämän seikan tärkeys korostuu sitä mukaa, mitä suuremmasta kulttuurietäisyydestä on kysymys. Vaikka romanit ovat asuneet Suomessa jo 500 vuotta, kulttuurietäisyys suomen- ja romanikulttuurin välillä on edelleen huomattava. Näkemykseni mukaan tutkimuksen tulokset vahvistavat väitteen, että aito monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa edellyttää henkilökunnan jatkuvaa koulutusta. Mielestäni kasvatusammattilaisten, jotka tekevät työtä romaniperheiden kanssa, tulisi tutustua romanikulttuuriin. Kulttuurin tuntemus ja käsitys siitä, miten kasvatuskumppanuussuhdetta on hyvä lähestyä, parantavat kasvatustyön tuloksia. Joissakin tapauksissa kulttuurituntemus saattaa olla ratkaisevassa roolissa. Kulttuuritietoisuus kasvatustyössä ei välttämättä tarkoita, että kulttuurista pitäisi keskustella asiakkaiden, tässä tapauksessa vanhempien kanssa. Hienotunteinen ammattitaitoinen kasvattaja osaa lähestyä eri kulttuuritaustasta tulevaa perhettä ymmärryksellä ja lämmöllä ilman, että perhe kokisi olevansa ”erikoistapaus”.

Samansuuntaiset ovat lapsivaltuutetun suositukset. Hänen mukaansa lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tietoa romanivähemmistön kulttuurista, historiaasta ja erityistarpeista tulisi lisätä, sekä kehittää kunnissa joustavia palveluita, jotka palvelevat paremmin romaniperheitä. Romanikulttuurin tuntemusta voidaan lisätä täydennyskoulutuksen avulla, sekä palkkaamalla romanitaustaisia työntekijöitä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Lapsivaltuutetun mukaan myös valtaväestön romanikulttuurin tuntemusta tulisi kasvattaa mielipidevaikuttamisen kampanjan avulla. (Junkala & Tahvanainen 2009, 62–64.)

Kokemukseni mukaan romanit ovat taitavia ihmissuhteissa. Heillä on erittäin tarkkaa tunneälyä ja he arvostavat korkeasti ihmisen aitoutta kanssakäymisessä. Lapset ovat romaniperheissä tärkeässä asemassa ja erityisesti äidin ja varhaiskasvatusiässä olevan lapsen suhde on syvälinen. Mielestäni romaniäidit onnistuvat luomaan läheisiä ja syvälinen kasvatuskumppanuussuhteita, koska heillä on sekä tahto että tarvittavat taidot.

Varhaiskasvatuksessa olisi hyvä tiedostaa henkilökohtaisen hygienian asema romanikulttuurissa. Usein pienillä teoilla on mahdollista osoittaa kunnioitusta toista ihmistä ja hänen kulttuuriansa kohtaan. Jos esimerkiksi romanivanhemmat toivovat, että lapsella olisi omat lakanat, joita pestään kotona, mielestäni tämä pitäisi olla mahdollista ilman, että se lisäisi olennaisesti henkilökunnan työmäärä. Vielä tärkeämpää olisi tiedostaa romanilasten tulevan erilaisesta kielellisestä ja sosiaalisesta todellisuudesta kuin valtaväestön lapset. Mielestäni tämä on myös erityisen haasteellista romanilasten kohdalla. Koska suomalainen romanilapsi on syntynyt Suomessa ja hänen äidinkiensä on suomi, kasvattajan on usein vaikea hahmottaa, että lapsella on erilaiset lähtökohdat. Romani-lapsi voi helposti käsittää väärin, mitä valtaväestöä edustava ihminen on viestittämässä. Vastavuoroisesti lapsen viestiä ymmärretään usein väärin. Mitä isompana lapsi kohtaa valtaväestön kulttuurin ensimmäistä kertaa, sitä suurempi kulttuurishokki on. Päivähoidon alkuvaiheessa kasvattajan tulisi panostaa läheisen suhteen luomiseen hoidettavaan lapseen, jotta väärinkäsityksistä voitaisiin mahdollisimman paljon välttyä.

Viimeisten vuosikymmenien aikana romanien elintaso on kohonnut huomattavasti. Romanit osallistuvat myös yhä aktiivisemmin yhteiskunnalliseen elämään. He kouluttautuvat, työllistyvät, toimivat yhdistyksissä ja ovat poliittisesti aktiiveja. Ehkä osittain tästä johtuen romanikulttuuriin kohdistuu muospaineita. Yksi merkittävä muutos on arkojen ja aiemmin vaiettujen asioiden esille tuominen. Grönforsin (2007) mukaan romanit ovat eläneet pitkään marginaalissa ja siitä syystä he eivät mielellään käsittele yhteisön ulkopuolisten kanssa tiettyjä asioita. Väistämisvelvollisuus ja siihen liittyvä verikosto ovat niistä tärkeimpiä. Yhteisöjen sisäinen oikeudenkäynti on perinteisesti tuttu ilmiö niissä tilanteissa, jolloin yhteisöt ovat jääneet julkisen oikeusjärjestelmän ulkopuolelle. Historia osoittaa, että sisäiset oikeudenkäyntikäytännöt puretaan, kun yhteisö pääsee osalliseksi yhteiskunnan oikeudenjärjestelmään. (Grönforsin 2007.) Väistämisvelvollisuus ja muuttolupa ovat osaa romaniyhteisön sisäistä oikeuskäytäntöä. Kasvatusammattilaisten olisi tärkeää tiedostaa näiden käytäntöjen vaikutus niiden perheiden ja lasten elämään, joita nämä seikat koskevat.

9.2 Kirkon romanityö

Historian saatossa luterilainen kirkko on kohdellut romaneja erittäin syrjivästi, vasta 1900-luvulla kirkko alkoi kantaa vastuutta romaniväestöstä. Vuonna 1994 kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön keskuksen yhteydessä perustettiin romaniasiain työryhmä (nykyään Romanit ja kirkko työryhmä). Työryhmän tehtävä on romaniväestön ja kirkon yhteyksien kehittäminen toimien syrjintää ja rasismia vastaan. Työn hedelmänä on järjestetty useita romanikielisiä jumalanpalveluksia kysynnän mukaan. Romanit ja kirkko työryhmän seuraavana tavoitteena on kääntää Matteuksen evankeliumi ja Apostolien teot sekä Katekismus romaninkielelle. Työryhmä tekee myös yhteistyötä Euroopan kirkkojen konferenssin ja Euroopan kirkkojen siirtolaiskomission kanssa. (Kirkkohallitus 2005, 23–25.)

Suomessa kirkko on yksi merkittävistä vaikuttajista varhaiskasvatuskentällä. Mielestäni sekä kirkon lapsityöntekijät että diakoniatyöntekijät voisivat hyödyntää tämän opinnäytetyön tuloksia omassa työssään. Tieto ja ymmärrys romanikulttuurista ja sen vaikutuksesta arkielämän askareisiin edesauttaisivat kirkon työntekijöitä hedelmälliseen yhteistyöhön romaniasiakkaiden kanssa.

Kirkon diakoniatyö on erinomainen tapa saavuttaa romaneja. Niin kuin muut vähemmistöryhmät, Suomen romanit elävät kahden kulttuurin ja kahden todellisuuden välissä. Toisaalta yhteiskunnassa eletään pääsääntöisesti vallitsevan kulttuurin ehdoilla, toisaalta vähemmistöjen on tärkeä säilyttää oma kulttuurinen identiteetti. Jokainen vähemmistön edustaja joutuu jossakin elämänsä vaiheessa pohtimaan omaa identiteettiänsä ja paikkaansa yhteiskunnassa. Tämä koskee erityisesti nuoria ja sosiaalisesti heikossa asemassa olevia. Kirkolla on tärkeä sanoma rakastavasta Jumalasta, joka on luonut meidät kaikki erilaisiksi mutta samanarvoisiksi. Parhaisiin tuloksiin pääsemme, kun teemme työtä omana itsenämme ”kaaleina” ja ”kaajeina” yhdessä.

Suunniteltaessa romaniväestölle kohdistettuja palveluita kirkon työntekijän tulisi ottaa huomioon romanikulttuurin erityispiirteet ja niiden vaikutus päivittäistoimintoihin. Parhaiten tämä onnistuu yhteistyössä romaniväestön kanssa. Varhaiskasvatusiässä olevilta lapsilta romaniyhteisö ei edellytä tapakulttuurin noudattamista. Aikuisten kohdalla kulttuuriin liittyvät tavat ovat tärkeässä asemassa, erityisesti silloin kun paikalla on muita

romaneja. Tämä liittyy siihen, että häveliäisyysäännöt ovat keino ilmaista kunnioitusta oman etniseen ryhmään kuuluville vanhemmille ihmisille. Esimerkiksi romaneille suunnattujen tapahtumien ja leirien järjestämisessä on tarpeen suunnitella tarkoin tilojen käyttö romanikulttuuria silmällä pitäen. Romanitaustaisten työntekijöiden tai konsultin osallistuminen suunnitteluun on mielestäni välttämätöntä. Tapakulttuuri tilojen käytön suhteen on moniulotteinen ja valtaväestön on usein vaikea käsittää asian tärkeyttä.

Etnosentrisuus, eli se että oma kulttuuria pidetään oikeampana tai parempana kuin toinen kulttuuri, on mielestäni usein näkyvissä Suomen valtaväestön ja romaniväestön kanssakäymisessä. Ihmiselle on ominaista jonkinasteinen sokeus omaa kulttuuria kohtaan, oman kulttuurin tavat tuntuvat helposti itsestään selviltä ja oikeilta. Valtaväestön silmissä romanikulttuuriin liittyvä vanhempien ihmisten kunnioittaminen koetaan monesti liioiteltuna ja erikoisena. Samaan aikaan kunnioitus vanhempia ihmisiä kohtaan on lähestulkoon hävinnyt valtaväestön tapakulttuurista, ilman että ilmiön vaikutuksia ja seurauksia kyseenalaistetaan kovin paljon. Myös varhaiskasvatusalueella romaniperheiden huolehtiminen lapsistaan mielletään joissakin tapauksessa ylikorostuneeksi. Valtaväestön tapoihin taas kuuluu se, että alle kolmevuotias lapsi voidaan viedä päivähoidon niissäkin tapauksissa, jolloin lapsi ikävöi vanhempiaan ja itkee lakkaamatta päiväkausia. Menettelyä ei koeta lasta vahingoittavana tai kovansydämisyys osoituksena, koska kysymyksessä on yhteiskunnallinen normi. Näillä esimerkeillä tahtoisin kiinnittää huomiota siihen, että kanssakäymisessä toisen kulttuurin kanssa olisi hyvä ottaa etäisyyttä omaan kulttuuriimme ja pyrkiä ymmärtämään toisten kulttuurikäytäntöjen perimmäisiä tarkoituksia ja niiden taustalla olevia tekijöitä.

9.3 Oma ammatillinen kehitys

Romanikulttuuriin liittyvän opinnäytetyön tekeminen ja harjoittelu päiväkeskus Kaalossa ovat tarjonneet mahdollisuuden syventää ja jäsentää tietojani romanikulttuurista, sen historiasta ja taustoista, sekä sen kokonaisvaikutuksesta sen edustajien elämään hyvinä ja huonoina hetkinä. Katsaus romanipolitiikan historiaan on auttanut hahmottamaan sosiaalipoliittiset vaikutukset, jotka koskettavat romanivähemmistöä Suomessa. Pitkäaikainen läheinen suhde romaniystävieni kanssa on mahdollistanut kulttuurin sisäistämisen ”sydämen tasolla”.

Oman työn ja tulosten kriittinen arviointi on ollut edellytys opinnäytetyön onnistumiselle. Työn tekeminen on kasvattanut pitkäjänteisyyttä ja paineensietokykyä sekä rohkeutta tehdä päätöksiä tiukalla aikataululla. Opinnäytetyön prosessin kautta olen saanut kasvaa ammattilaisena. Olen sisäistänyt sosiaali- ja kasvatustieteiden arvot ja ammattieettiset periaatteet syvällisemmällä tasolla. Kahden kulttuurin yhteistyön laadun tutkiminen on tarjonnut mahdollisuuksia harjoitella eettistä reflektointia arvostuskohteita sisältävissä tilanteissa. Vähemmistöä koskevan opinnäytetyön tekeminen on edellyttänyt yhteiskunnallista analyysitaitoa sekä yhteisöllistä osaamista. Olen pyrkinyt analysoimaan kulttuurien kohtaamistilanteita sekä romaniyhteisön toimintaperiaatteita, että yhteiskunnallista viitekehystä silmällä pitäen.

Työni tärkein päämäärä on edistää vähemmistöjen, tässä tapauksessa romanivähemmistön, tasa-arvoa sekä pyrkiä marginalisoitumisen ehkäisemiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tulevaisuudessa toivon saavani tehdä tämänkaltaista diakoniahenkistä työtä vähemmistöjen ja erityisesti romanivähemmistön parissa. Koen, että opinnäytetyön prosessissa olen oppinut paljon tulevaisuutta varten. Samalla olen huomannut, että osaamiskenttäni on laajentunut: mitä enemmän opin, sitä enemmän ymmärrän, että on vielä paljon opittavaa ja omaksuttavaa. Opinnäytetyö on nostanut mieleeni myös kysymyksiä. Ehkä tärkein niistä on ”Miten lisääntyneen romanikulttuuritietoisuuden avulla olisi mahdollista vähentää romanilasten erityissijoitusten määrää päivähoitossa ja koulussa?”

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2006. Kulttuuriset kehitykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 70–90.
- Blomerus, Satu 2006. Romanilapsi kotona, päivähoitossa ja koulussa. Vantaa: Vantaan kaupunki. Saattavissa myös:
www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;220;2417;49155
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Grönfors, Martti 2007. Romanit vaikenevat verikostosta. Keski-suomalainen 20.10.2007, Viitattu 9.10.2010 <http://www.ksmi.fi/uutiset/kotimaa/romanit-vaikenevat-verikostosta/18477>
- Hancock, Ian 2002. We are the romani people. Great Britain: University of Hertfordshire.
- Heinämäki, Liisa 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Oppaita 58. Helsinki: Stakes.
- Helsingin Kaupunginmuseo 2009. Tiedote 31.03.2009 - Romanian kansallispäivä. Lehdistökuvia 2009/2. Viitattu 29.12.2010.
http://www.hel.fi/wps/portal/Kaupunginmuseo/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Museo/fi/Palvelut/Tiedotusv_lineille/Lehdist_kuvat/Lehdist_kuvat_2009_2.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Isaacs, William 2001. Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito: urauurtava lähestyminen liike-elämän viestintään. Helsinki: Kauppakaari.
- Junkala, Pekka & Tawah Sanna 2009. Enemmän samanlaisia kuin erilaisia: romanilasten ja -nuorten hyvinvointi ja heidän oikeuksiensa toteutuminen Suomessa. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.

- Karila, Kirsti 2005. Kasvatuskumppanuus arjen käytännöissä. Lastentarha 1/2005, 46–49.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91–110.
- Karila, Kirsti; Kinos, Jarmo & Virtanen Jorma 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Kirsti Karila, Jarmo Kinos & Jorma Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus, 13–24.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Kekkonen, Marjatta 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki: Stakes.
- Kettunen, Terttu; Ihalainen, Jarmo & Heikkinen, Hannele 2004. Monimuotoinen sosiaaliturva. Helsinki : WSOY.
- Kirkkohallitus 2005. Romanit ja kirkko. Opas seurakuntien työntekijöille ja luottamushenkilöille. Helsinki: Kirkkohallitus.
- KM 1974:15 Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- KM 1980:31 Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- KM 1981:13 Päivähoidon henkilöstön opetussuunnitelmatoimikunnan mietintö. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Korpela-Rämö, Minna 2010. Vanhempien ja päiväkodin välisen kasvatusvuorovaikutuksen merkitys maahanmuuttajataustaisten lasten inklusiolle. Includ-Ed –tutkimushanke.
- Laki lasten päivähoitosta 1973/36, 19.1.1973.
- Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus 1991. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991, 21.08.1991.
- Lumberg, Riku 2007. Poliisi-TV Raportti 6. syyskuuta 2007. Viitattu 9.10.2010.
http://yle.fi/poliisitiv/raportit.php?sivu=raportti_verikosto.

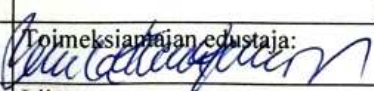
- Luttinen, Katri; Pasma, Jaana; Huttu, Henna; Lieppinen, Marja-Liisa; Vihtkari, Marja; Pääkkönen, Eeva-Liisa; Lindberg, Leif & Lindgren, Henry 2007. Vastvastensa: opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Oulu: Ammattiopisto Luovi. Saattavana myös: <http://www.ouka.fi/sote/lomakkeet/vastvastensa.pdf>.
- Maijanen, Sirpa 2007. Kasvatuskumppanuus ja monikulttuurisuuden haasteet eräässä järvenpääläisessä päiväkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Mallinen, Petra & Nivalainen, Minna 2010. "Se rauhotti mua, et se ymmärsi mua" : Romanivanhempien kokemuksia perheen ja päiväkodin varhaiskasvattajien välisestä vuorovaikutuksesta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Markkanen, Airi 2003. Luonnollisesti – Etnografinen tutkimus romaninaisten elämäntavasta. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Munter Hilikka 2002. Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Ali Helenius, Kirsi Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen (toim.) Pienet päivähoitossa. Helsinki: WSOY, 35–64.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Nissinen, Jonna & Nurminen Milla 2010. "Tuntee ne lapset ja tavat toimia ja pitää niistä kiinni" Romanikulttuurin huomioiminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Nissinen, Mari & Rajaniemi, Virpi 2007. Monikulttuurinen varhaiskasvatus Kemissä - varhaiskasvattajat rakentamassa kasvatuskumppanuutta maahanmuuttajaperheiden kanssa. Ammattikorkeakoulu Tokem. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Ollikainen, Marketta 2005. Vantaalla rakennetaan kasvatuskumppanuutta. Latso diives: romaniväestön koulutusyksikön tiedotuslehti. 3/2005: 5-6. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus 2008. Romanilapsen kohtaaminen esi- ja perusopetuksessa. Helsinki: Edita Prima.
- Paavola Heini & Talib Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Pelkonen, Kaisa 2007 Multicultural partnership in early childhood education: multi-ethnic parents experiencing and improving the partnership between parents and the employees of a day nursery in Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma Opinnäytetyö.
- Pietilä-Hella, Riitta 2009. Lehtori Riitta Pietilä-Hella luento Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä 26.1.2009.
- Pulma, Panu 2006. Suljetut ovet. Pohjoismaiden romanipolitiikka 1500-luvulta EU aikaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Shulman Marja 2001. Pikkulapsi matkalla maailmaan: Pikkulapsen haavoittuvuus hänen siirtyessään päivähoidon. Psykoterapia 3/2001: 165–185.
- STAKES 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 12.07.2010.
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>.
- STAKES 2009 Päivähoidon ja esiopetuksen keskeisimmät lait. Viitattu 12.07.2010.
http://varttua.stakes.fi/FI/LaitJaLinjaukset/lait/keskeisimmat_lait/paivahoidon_keskeisimmat_lait.htm.
- STM = Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2004:2. Suomen romanit. Finitiko romaseele. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Tapani, Susanna 2009. Avoin päiväkotitoiminta monikulttuurisia perheitä tukemassa Vantaalla. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Viljanen, Anna Maria; Hagert, Terno & Blomerus, Satu 2007. Romanit suomalaisessa terveydenhuollossa: tasa-arvon ansat. Duodecim 123 (4): 458–466.
- Viljanen, Anna Marja 2003. Järki vai tunteet? Romanitutkimuksen dilemma. Teoksessa Pekka Laaksonen, Seppo Knuutila & Ulla Piela (toim.) Tutkijat kentällä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 62–84.

- Vuori, Jaana 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset: sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Saatavissa myös: <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5065-5.pdf>.
- Väisänen, Anne; Florin, Kyösti; Laiti, Malla; Laitinen, Janne; Lieppinen, Marja-Liisa; Lyra, Leena; Markkanen, Airi; Valentin, Helena; Vihtkari, Maria 2007. Palkkaisinko romanin?: opas romanien kouluttajille, koulutuksen järjestäjille ja työvoimaviranomaisille. Hämeenlinna: Etelä-Suomen lääninhallitus.

LIITTEET

Liite 1 - Sopimus opinnäytetyöstä

1. Toimeksiantaja	Virasto/laitos/yksikkö Yhteiset Korpemäe RY	Yhteyshenkilö ja työelämäohjaaja Tuula Kumpumäki
	Lähiosoite 180 ROBERTINKATU 20-22A	Puh. 050 323 9143
	00720 HELSINKI	s-posti tuula.kumpumaki@yhteisetkorpemae.fi
2. Opiskelija	Sukunimi Gripenberg	Etunimet Lidia
	Lähiosoite	Puh / s-posti
	Diakin yksikkö ja toimipaikka Diak Etelä, Helsinki	Lidia.gripenberg@student.diak.fi
	Tutkintonimike, johon tähtää Sosionomi - Diakoni - LTO	Opinnäytteen nimi Päivähoidon kasvatus- vuorovaikutus romani- perheiden kanssa
	Työn ohjaaja Diakissa Minna Valtonen	
3. Tutkimustehtävä	Opinnäyte suoritetaan tämän sopimuksen liitteenä olevan suunnitelman mahdollisen tutkimusluvan mukaisesti. Opiskelijalla on oikeus tehdä aineistosta opinnäyte ja julkaista työn valmistuttua opinnäytteessä esitetyistä tiedoista artikkeleita.	
4. Opiskelija sitou- tuu	<ul style="list-style-type: none"> - vaitiolovelvollisuuteen - käyttämään toimeksiantajalta saamaansa aineistoa vain edellä mainittuun tarkoitukseen - olemaan luovuttamatta ja julkaisematta aineistosta yksilöityjä tai yksilöitävissä olevia tietoja. - toimittamaan valmiin opinnäytetyö toimeksiantajalle ja mahdollisuuksien mukaan esittelemään opinnäytetyön tuloksia toimeksiantajalle Tämä sitoumus on voimassa opinnäytteen valmistuttuakin.	
5. Toimeksiantaja sitoutuu	mahdollistamaan aineiston hankinnan - opastamaan opinnäytteeseen liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä maksamaan opinnäytteestä aiheutuvia kustannuksia mahdollisen erillisen sopimuksen mukaisesti	
6. Opinnäytesopi- muksen pur- kaminen	Toimeksiantaja voi purkaa opinnäytesopimuksen, mikäli opinnäytetyö keskeytyy opiskelijasta johtuvasta syystä. Opiskelija voi purkaa sopimuksen, mikäli opinnäytetyön tekeminen on mahdotonta aineiston saannin ehtyessä tai muusta pakottavasta syystä. Jos opinnäytesopimus purkautuu, opinnäyte-aineisto palautetaan toimeksiantajalle Tätä sopimusta on tehty kolme samansisältöistä kappaletta, yksi toimeksiantajalle, yksi opiskelijalle ja yksi Diakonia-ammattikorkeakoululle.	
	kuun p:nä 200	
	Toimeksiantajan edustaja: 	Opiskelija: Lidia Gripenberg
	Liitteet	lkm. ja otsakkeet

Liite 2 - Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Haastateltavan perustiedot

Ikä, koulutus, ammatti, sukupuoli, perhesuhteet
Kuinka kauan lapsia on ollut päivähoidossa?

Teema 1) Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö

Tutustumisvaihe, aloituskeskustelu ja lapsen vastaanotto
Päivittäiset kohtaamiset
Kasvatuskeskustelut ja lapsen erityistuen tilanteet

Teema 2) Kasvatuskumppanuus ja sen toteutuminen

Odotukset kumppanuuden toteutumisesta
Vanhemman kokemus siitä otetaanko hänen mielipiteensä huomioon
Miten lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tuetaan
Miten vanhempi luonnehtii välejä hoitohenkilökunnan kanssa
Millainen kumppani vanhempi kokee itse olevansa
Mitkä romanikulttuurin liittyvät asiat vanhemman mielestä pitäisi huomioida paremmin tulevaisuudessa

KUULEMINEN, KUNNIOITUS, LUOTTAMUS, DIALOGI

Liite 3 - Kasvatuskumppanuuden laatua kuvaavia ilmaisuja

- Kunnioitus

- mun mielestäni on ihan hyvät välit (Vanhempi 1)
- hyvin on ottanut mut vastaan (Vanhempi 1)
- meillä yleensä onkin hyvät välit naiten hoitajien ja opettajien kanssa (Vanhempi 1)
- tosi ihanasti ovat suhtautuneet (Vanhempi 2)
- se oli tosi ihana tarhaa (Vanhempi 2)
- ne aika ihanasti otti kaikki vastaan ja aika paljon ne pyrki tekemään sen mun periaatteen mukaan (Vanhempi 2)
- Mä en voi moittia, tosi, tosi ihania (Vanhempi 2)
- ei millään tavalla murena vanhemman auktoriteettia (Vanhempi 2)
- aika paljon toimii vanhempien toimintaperiaatteiden mukaan (Vanhempi 2)
- ja johtajakin oli tosi ihana, osas ottaa tosi paljon huomioon (Vanhempi 2)
- Kunnioitetaanko sua vanhempana? Jossain asioissa, jo kyllä keskusteluja kun käydään, niin ne ottaa huomioon mun toiveet, mitä sille lapsille siellä tehdään. (Vanhempi 3)
- Kyllä he tukevat vanhemman auktoriteettia (Vanhempi 3)
- Kyllä mä hyvällä mielellä lähden päiväkotiin ja heidän ryhmässä on niin kun perus hyvät tavat (Vanhempi 4)
- semmoset perusasiat(suhteet) (Vanhempi 4)
- (keskinäinen kunnioitus) Kyllä, en voi sanoa mitään puoliin eikä toisiin (Vanhempi 4)
- ihan hyvät (välit) henkilökunnan kanssa (Vanhempi 5)
- huomasin, että hän (lapsen omahoitaja) vähän niin kuin närkästyi siitä (Vanhempi 6)
- Hän on vähän semmonen, et ”Hän on ammattilainen, hän tietää”, vähän sellainen kylmäoloinen, (Vanhempi 6)
- Ihan hyvin ne on ottanut mut mukaan äitinä (Vanhempi 6)
- on tosi kiitollinen, et ne jaksaa mut ja mun lapsia (Vanhempi 6)
- (toivon)että ottais ihmisiä vastaan ihan niin kuin normaalina ihmisinä, eikä olis mitään ennakkoluuloja (Vanhempi 6)
- Joku voi olla hirveän semmonen ennakkoluuloinen ja katsoo sun taustaa (Vanhempi 6)
- (toivon) että Kunnioittais ihmisenä (Vanhempi 6)

- Luottamus

- ja mä tykkäsin tosi paljon tästä päiväkodista (Vanhempi 1)
- miks niiden tyyli piti muuttua, koska se tuli niin tiukakask, et mä en niin kuin ite pysynyt kärryillä mukana (Vanhempi 1)

- mun mielestäni on ihan hyvät välit (Vanhempi 1)
- hyvin on ottanut mut vastaan (Vanhempi 1)
- meillä yleensä onkin hyvät välit naiten hoitajien ja opettajien kanssa (Vanhempi 1)
- tosi ihanasti ovat suhtautuneet (Vanhempi 2)
- Ne oli semmoset, ne otti oikein avosylin vastaan (Vanhempi 2)
- se oli tosi ihana tarhaa (Vanhempi 2)
- Mä en voi moittia, tosi, tosi ihania (Vanhempi 2)
- Kyllä mä hyvällä mielellä lähdän päiväkotiin ja heidän ryhmässä on niin kun perus hyvät tavat (Vanhempi 4)
- Omalta osaltani voin sanoa, että on pystynyt tekemään yhteistyötä (henkilökunnan) niiten kanssa hyvin (Vanhempi 5)
- Jo alussa oli vaikeata, mutta nyt mä on tuntenut jo vähän pitempää ja on tullut jo enemmän sitä, et ne tietää meidän tavat, kulttuuri ja mun mielipiteen, se on tuttua heille, alussa se oli vaikea (Vanhempi 6)
- Mut just tosissaan se yks hoitaja, se on niin eri tyyppinen, meillä ei vaan mätsää jotenkin (Vanhempi 6)

- Dialogi

- Sen takia se on silloin mun mielestä otettu huomioon kun me ollaan samaa mieltä annettiin mulla heti niin kun ymmärtää, että tää systeemi toimi näin ... eikä diskuteerata (Vanhempi 1)
- mä en o eri mieltä (henkilökunnan kanssa lapsen kehityksestä) vaan mä on samaa mieltä (Vanhempi 1)
- että on mennyt mun mielestäni ihan hyvin meillä, et ollaan oltu samoilla, samoilla linjoilla (Vanhempi 1)
- me ollaan aktiivisesti yhteydessä (Vanhempi 2)
- et kiva saada hyvät suhteet siihen (Vanhempi 2)
- mä on paljon kuulut myös muilta sitä, että puuttuu joustavuutta (muissa päiväkodeissa) (Vanhempi 2)
- Lämpimät, tosi lämpimät (välit) (Vanhempi 2)
- aika moni sanoo Helsingin päiväkodeista ” et ne on turhaan tiukkaa ja sitten ei kuitenkaan ottaa tarpeeks asioita huomioon (Vanhempi 2)
- Mun mielestäni ne vois olla vähän enemmän joustavampia ... et vois lapsenkin tarpeen mukaan vähän joustaa (Vanhempi 3)
- Meillä on kuitenkin aika rento, et voidaan silti puhua asioista ja mä on sitten käynyt monta kerta pihan johtajalle, sen kanssa puhua näistä kaikesta ja perheen tilanteesta. (Vanhempi 3)
- syntyi kauhea hyvä kontakti omahoitajan kanssa (Vanhempi 4)
- Jotenkin tänä päivänä kun lapsia tulee niin paljon erilaisista perheistä, eri etnisistä taustoista, ettei pystytään sillä tavalla kauheasti lähtemään, että annettais perheelle kättä ”et mitä haluatte et huomioidaan. (Vanhempi 4)
- En koe että tämän päivän päivähoito olis lapsen ja sen perheen yksilöllistä huomioimista. (Vanhempi 4)

- (dialogi), joittenkin kanssa hyvinkin, se on sellaista aitoa ja avointa. Mut sitten jotkut on vähän jäykempiä (Vanhempi 4)
- (oma suhtautuminen) semmosta pidättyväisyyttä (Vanhempi 4)
- on voinut puhua kulttuurillisista erilaisuuksista ja mua on otettu huomioon (Vanhempi 5)
- Että kyllä mä on voinut puhua kulttuurista, kaikista elämän tilanteista (Vanhempi 5)
- ollaan voitu käydä avoimesti ja rehellisesti läpi sitä erilaisuutta ja niitä kulttuurijuttuja (Vanhempi 5)
- toin äitinä hyvin vahvana ne omat mielipiteet ulos (Vanhempi 5)
- Näistä asioista mun on tarvinnut paljon avartaa päiväkotia ja puhua avoimesti näistä asioista, joten mun lapsesta ollaan enempi perillä (Vanhempi 5)
- Mä on kyllä aika avoin (Vanhempi 5)
- hän ei ehkä ymmärtänyt mua, mitä mä yritin hänelle sanoa, sille hoitajalle (Vanhempi 6)
- Alussa oli niin kuin muuri meidän välillä (Vanhempi 6)
- olisin enemmän halunnut tukea (Vanhempi 6)
- monta kerta ne ei pysty ottamaan niitä mielipiteitä mukaan (Vanhempi 6)
- ja ne on neuvonut miten lasta vois kasvattaa paremmin ja olla hyvämpi äiti (Vanhempi 6)
- mä tuun toimeen yleensä kaikkien kanssa (Vanhempi 1)